

OVER DE ACTIVITEITEN DER POSTHOUDERS

§ 1 *De administratieve taak van de posthouder*

De posthouder kreeg in zijn Instructies zijn administratieve taak duidelijk omschreven in de artikelen 4, 10 en 12.* Hij moest journaal houden en een register aanleggen van aan reizende bosnegers afgegeven passen en hierbij hun naam, die van hun dorp, hun opperhoofd en wat ze vervoerden vermelden en de datum van hun vertrek en terugkomst.

Ook moest hij lijsten bijhouden van geboorte en sterfte in elk dorp afzonderlijk en een conduitelijst opstellen van de opperhoofden. Van „alle deze registers en schrifturen” moest hij driemaandelijks een uitreksel insturen aan het Commissariaat voor Inlandse Bevolking.

Bovendien moest hij minstens één maal per jaar alle dorpen der bosnegers aan boven- en benedenrivieren bezocht hebben, en journaal maken van hetgeen hij daar te weten kwam.

De uitvoering van deze taak in het Marowijne-, Cottica- en Commewijne-gebied was van 1846 - 1859 aan Dhondt opgedragen. Hoewel men de indruk krijgt dat hij zich zoveel mogelijk aan zijn instructies hield, bleven zijn lijsten vaak onvolledig, en kwam hij aan de uitvoering van een aantal opdrachten niet toe.

Hij stelde — met hiaten — maand-, kwartaal- en jaarstaten op. De op pg 48 afgedrukte tabel A geeft een aantal kwartaal- en jaarstaten weer. Hierbij zijn door mij de maandstaten samengevoegd tot kwartaalstaten, terwijl de kwartaalstaten die samen een kalenderjaar besloegen tot een jaarstaat zijn verwerkt. Aan deze staten werden door de posthouder aantekeningen en opmerkingen toegevoegd. Deze hadden betrekking op: het afgeven van de passen, de handel in hout en in dram**, zoet en bananen en op de smokkelhandel die de bosnegers dreven. Deze smokkelhandel, die vooral bananen, dram en kruid betrof, wekte de ergernis van Dhondt op, maar er was bijzonder weinig tegen te doen, want

* Zie Hfst I, 3.

** inferieure rum.

TABEL A * Handel en verkeer der Djoeka's (tabel samengesteld uit gegevens van posthouder Ch. L. Dhondt)

Jaarstaten	Afgegeven Passen			Invoer Hout **			Uitvoer		
	voor Para-maribo	Beneden Rivieren	aantal hoofden	vlotten	boten	waarde ***	dubbele pullen à 5 gallons		waarde ***
							dram	zoet	
1846	264	535	1949	265	520	± 50000 gld	1972	1002	9465
1849	300	316	1551	350	305	± 40000 gld.	2407	1356	15310
1851							2500	1135	15815
1852	213	316	1271	232	454	32180 gld.	2795	1364	12885
1854			1222	221	369	37000 gld.			
1855		320	611	68	390		1016	548	7407
1856			1285	300	350				****

Kwartaalstaten

1847	3e		541	48	104	12400 gld.	380	200	3400	2680 gld.
1848	4e					18750 gld.				2877 gld.
1848	1e	117	283	41	89	10600 gld.	123	217	4567	2698 gld.
1848	2e	89		30	150	12000 gld.	333	178	2467	3116 gld.
1850	1e	94	287	53	65		326	161	2652	
1850	2e	122	289							
1850	3e	127	340							
1853	1e	176	458	71	121	9310 gld.	340	260	4660	
1853	2e	103	263	63	57		709	336	2250	
1853	3e	176	446	109	99		485	230	1830	
							1260	577	3140	

* Rekenfouten door Dhondt gemaakt zijn niet door mij verbeterd.

** Vlotten hout werden meestal samengesteld uit cederhout.

Boten (corjalen) werden geladen met soorten als: bruinhart, wana, letter, tamarinde, cederhout, e.a.

*** De waarde der producten per eenheid worden soms opgegeven:

	vlot	boot	dram	zoet	bananen
1847	f 150	f 50	f 3,50	f 2,50	25 ct.
1848	f 150	f 50	f 3,50	f 2,—	30 ct.
1852	f 80	f 30	f 3,—	f 2,—	35 ct.
1854	f 100 à f 105	f 35 à f 40			

Dhondt opgegeven, maar door mij berekend, in de veronderstelling, dat de *verhouding* tussen de prijzen van vlot en boot ongeveer die van de jaren 1847 - 1852 is gebleven.

**** Dhondt geeft geen uitvoercijfers, maar merkt op dat „uitvoer van bananen, dram en zoet tot eene buitengewone hoogte geklommen” zijn.

middelen om er maatregelen tegen te nemen had hij nauwelijks, en werden hem ook niet verleend door het gouvernement.

Over het aantal passen dat volgens het contract verstrekt mocht worden aan handeldrijvende of trekkende bosnegers op de rivieren rezen geregeld moeilijkheden. Het maximum van 40 man tegelijk bleek vaak veel te laag. Vooral in tijden van voedseltekorten, of na het openstellen van de vaart, wanneer die als strafmaatregel gesloten was geweest, was de aanvraag groot. Dhondt, die door het aandringen en morren van de bosnegers in benauwdheid raakte, vroeg dan aan het Commissariaat meer passen te mogen verlenen, maar dat werd hem zelden toegestaan. Slengarde gaf daar strikte orders over, en bleef dat doen tot 1856, toen alle beperkende maatregelen op dat gebied werden opgeheven.*

In 1850, tijdens de geschenkenkwestie** werd de doorvaart voor de Djoeka's voor een aantal weken stopgezet, als straf voor het traineren bij het afhalen der geschenken. Als gevolg van de gestopte vaart kregen ze tekort aan voedsel, en toen de vaart weer geopend werd, was de toevloed van kostzoekers groot. Dhondt schreef hierover, de 27 augustus 1850 (8) „Ik acht mij verplicht tot kennis van het Commissariaat der Inlandsche Bevolking te brengen dat het getal 40 hoofden Aucaners bij [...] Contract bepaald, bereids aan den 22 dezer vol is, waardoor ik dan ook volgens aanschrijving [...] geen passen meer mag uitreiken. Daar zederd zijn hier van boven aangekomen veertien vlotten [hout] met op zijn minst 40 hoofden ter destinatie van Paramaribo en 25 boten bemand met 50 hoofden allen van gebrek aan kost aan honger leidende [...]. Om roverijen van banannen in de kostgronden der plantagiën, wederwaardigheden en bodzingen welke door het gebrek aan kost en daaruit voortspruitende hongersnood welligt zouden kunnen ontstaan te vermeiden, neem ik met gepaste eerbied de vrijheid mij tot het Commissariaat voornoemd te wenden, verzoekende om machtiging om aan de thans hier liggende Aucaners passen voor de stad en voor beneden kostgronden te mogen verlenen.”

Dhondt kreeg hiervoor geen toestemming, de situatie leidde ook niet tot „wederwaardigheden en bodzingen”, de bosnegers slaagden er blijkbaar toch in in hun onderhoud te voorzien, hetzij door terug te keren naar de Tapanahony en hun kostgronden, hetzij door (net als altijd) bananen te smokkelen.

* Zie Hfst III, 4.

** Zie Hfst III, 3.

Een voorbeeld van een lijst van aan Djoeka's opgelegde straffen vindt men in tabel B.

Van de opdracht om minstens eens per jaar alle bosnegerdorpen te bezoeken kwam niets terecht. Dhondt reisde éénmaal, bij zijn benoeming in 1846 tot posthouder naar het Groot-Opperhoofd aan de Tapanahoni en daarbij bleef het. Ook van reizen in het gebied van Cottica en Commewijne meldt hij niets. Hij stelde echter driemaal lijsten samen van opperhoofden met hun lo's en dorpen waarvan de twee die volledig zijn worden weergegeven in tabellen C en D.

Ook Kappler stelde een dergelijke lijst samen bij zijn bezoek aan de Tapanahony, in 1857.* Deze lijst wordt ter vergelijking gegeven (tabel E). Hoewel de schrijfwijzen der namen nogal verschillend zijn, blijken de opgaven der verschillende lo's vrij goed overeen te komen.

E. Wong geeft in zijn artikel over de bosnegers van Suriname²⁵ een lijst van lo's, opperhoofden en woonplaatsen op, in 1830 samengesteld door F. Schachtruppe, Dhondt's voorganger in het Marowijne-gebied. Bij een vergelijking tussen Schachtruppe's lijst, de commentaren van Wong hierop, en de lijsten van Dhondt en Kappler, valt het volgende op:

1^e Dhondt noemt in zijn lijst van 1846 (tabel C), evenals Schachtruppe de Ottro-lo als eerste en belangrijkste. Als tweede noemt Dhondt de „Miss Jannegers”, tezamen met de Ottro-lo. Dat is ongetwijfeld de Missiedjan-lo, waarvan Wong zegt, dat die in officiële stukken nergens genoemd wordt, maar die deel uitmaakt van de Ottro-lo. In de lijst van Dhondt van 1851 (tabel D) komt de „Miss Jan”-lo niet meer voor. Wel noemt hij nog de kapitein maar tekent van hem aan „zonder volk”. Wong daarentegen zegt dat de Missiedjan-lo nog wel bestaat, maar geen kapitein meer heeft. Op de lijst van Kappler van 1857 (tabel E) komt noch de lo, noch de kapitein voor.

2^e Wong spreekt over de Djoe-lo, die in 1830 nog verdeeld was in de Manchie-lo, de La Parra-lo, de Castillie-lo en de Wanebo-lo. Dit was volgens Dhondt's lijsten in 1846 (tabel C) en 1851 (tabel D) ook nog het geval. Ook op Kappler's lijst van 1857 (tabel E), komen de Manchie-, de Castillie- en de Wanebo-lo voor. Het is mogelijk dat de Miranda-lo bij Kappler, de La Parra-lo van de andere lijsten is: Wong zegt namelijk dat een van de door deze lo's bewoonde dorpen Miranda heette. Het kwam wel meer voor dat namen van dorpen en lo's verwisseld werden.

3^e Dhondt noemt als residentie van de kapitein van de Hansu-lo het

* Zie Hfst III, 5.

TABEL B

Straffen opgelegd aan Djoeka's
(lijst opgesteld door posthouder Ch. L. Dhondt in 1853, 3^e kwartaal (55))

Extract uit het Strafboek aangehouden door den posthouder

namen der gestrafte Aucaners	oud	loos	voor hoe lang gestraft	door wie gestraft	ter welker oorzaak gestraft
Kwassì	20	Otterloo	6 maanden*	posthouder	verkoop van dram aan de bezetting
Koffy	25	Kompagnie	6 maanden*	Slengarde	lang verblijf aan de stad zonder verlof
Kwakoe	20	Ducan	6 maanden*	Slengarde	„
Kwakoe	20	Pediloo	6 maanden*	Slengarde	„
Maboi	25	Lapaix	6 maanden*	Slengarde	„
a Sribi en Cojo	20	Otterloo	6 maanden*	Slengarde	„
Alein	30	Otterloo	6 maanden*	Slengarde	„
Coffy van Mayna	18	Otterloo	6 maanden*	posthouder	zonder voorkennis zich aan de stad en beneden ophouden
Coffi **	22	Otterloo	6 maanden*	posthouder	„

* D.w.z. uitsluiting van het verkrijgen van passen.

** De verschillende schrijfwijzen van Coffi zijn van Dhondt.

TABEL C

Stamverdeling der Djoeka's

(opgesteld door posthouder Ch. L. Dhondt op 24 maart 1846 (35 FII))

Hoofden	Loo's	Residentie	Aantal				Totaal
			mn	v	j	m	
Groot Opperhoofd: Bijman Majoor: Cadet	Otterloo	Auka					
Stok-kapiteinen: Jackie Gomatarie Asinuwapoe (dood)	Otterloo en Miss-Jan Negers	Kankantrie Pikettie Kouwru Grond	158	170	100	190	610
Alabi Kwakoe (dood)	Hansuloo	Hansu	120	130	60	80	390
Kwassie Aponti (dood)	Javaliloo	Clementi	120	140	100	110	470
Kwassie	Bleyloo	Malobi	90	100	90	110	390
Bijman (dood)	Ducanloo	Monsouci	90	100	100	120	410
Bonoe Poti	Pediloo	Goetappi	120	110	120	150	500
Cofy Appra	Kompagnieloo	Wareloo	70	90	60	80	300
Alabie	Lapaixloo	Mindriwater	40	45	30	55	170
Coffie Amansun	Ververiloo	Kisays	70	80	50	70	270
Joukje (dood)	Espinassiloo	Slebakreek	90	110	80	100	380
Andriesje	Patraloo	Wanvliege	80	100	70	90	340
Kwamina	Munchieloo	Munchie	100	110	100	150	460
Andre (dood)	Castilleloo	Goedeke	75	85	70	90	320
Kwassie Trapon	Laparraloo	Laparrakondre	60	50	75	95	280
Saron (dood)	Wanaboloo	Wanabo	50	60	40	50	200
			1327	1680	1145	1340	5490

TABEL D

Stamverdeling der Djoeka's

(opgesteld door posthouder Ch. L. Dhondt op 1 december 1851 (8))

Hoofden	Loo	Aanmerkingen
Groot Opperhoofd: Bijman	Otterloo	Slim, geveinsd, achterhoudend
Majoor: Cadet	Otterloo	Goed, een domoor
Stokkapiteinen: Jackie Gomatarie	Otterloo	Goed, oud en af
Alabie	(zonder volk)	Goed, oud en af
Kwassi Jungh	Hansu	Bekend, vals arglistig *
Adam Castro dood	Javaliloo, Clementiloo Bleyloo	Oud en af, niet waard
Cojo Macossoe dood dood dood	Pediloo Kompagnieloo Lapaixloo Ververiloo	Onbekend, niet te vertrouwen
Matthijs dood	Espinassieloo Patraloo	Genoegzaam goed
Kwamina Abona	Manchuloo **	Aan mij onbekend, is goed
Coffie Sapundu	Castilleloo	Genoegzaam goed
Kwassi Trapon	Laparrakondre en Wanabo	Goed en dienstvaardig

* Zie Hfst III, 1.

** In tabel C Munchieloo.

TABEL E

Stamverdeling der Djoeke's
(opgesteld door assistent-posthouder A. Kappler in 1857 (59))

Loo's	Woonplaats der opperhoofden	Opperhoofden	Ligging	Afstand van de mond van de Tapanahoni	Approximative sterkte	Bemerkingen
Otterloo	Drietabbetje	Granman Bijman	tabbetje	10 uur	80	Tot kapitein van Otterloo is door Bijman „Derki” aangesteld, dienende als adjudant.
Otterloo	Piket	Tjambé	regter oever	8 uur	50	
Otterloo	Kankantriana	Majoor Cadet	tabbetje	10½ uur	10	
Javaliloo	Clementi	Adam Castro	tabbetje	6 uur	200	
Pediloo		Mahosso	regter oever	2 uur	200	
Vanferiloo		Peggi	tabbetje	11 uur	150	
Wanabaloo		Kwassii Trapoen	tabbetje	18 uur	—	door mij niet bezogt.
Espinassiloo	Joekatapoe	Matrakki	tabbetje	10½ uur	50	
Manchiloo		Abia	tabbetje	9½ uur	200	de vroegere kapitein Aboena onlangs overleden zijnde, is zijn neef Abia aangesteld.
Patraloo		Alali	tabbetje	20 uur	—	door mij niet bezogt.
Compagnieloo		Apiri	tabbetje	6½ uur	40	
Bleiloo	Manlobi	Jakki	tabbetje	4½ uur	180	
Lapaixloo		Bosija	linker oever	6½ uur	30	
Castilleloo		Koffy	tabbetje	12 uur	—	de vroegere kapitein Koffie is overleden en deszelfs neef Koffie aangesteld. (door mij niet bezogt).
Ducanloo	Benanoe	Venloo	tabbetje	4½ uur	80	door mij niet bezogt.
Miranda		Tjentji	tabbetje	18 uur	—	

dorp Hansu. De Hansu (of Ansoe, zoals Wong schrijft) waren al voor Dhondt's tijd naar de Cottica vertrokken, waar Agitiondro hun standplaats was. Kappler die alleen de lo's van de Tapanahoni en de Boven-Marowijne noemde, vermeldt de Hansu-lo dan ook niet.

4^e Dhondt noemt (tabel C), evenals Schachtruppe, als residentie van de Ducan-lo het dorp Monsouci. (In Dhondt's lijst van 1851 (tabel C) komt de Ducan-lo niet voor). Kappler (tabel E) noemt hiervoor het dorp Benanoe. Waarschijnlijk is de Duncan-lo verhuisd want ook Wong noemt Benanoe als standplaats.

§ 2 *Een jachtongeluk (1848)*

De 19^e februari 1848 (35 F^{II}) werd een Djoeka (Aucaner) bij een ongeluk tijdens een jacht doodgeschoten door een zekere Aboma Gado. Dhondt, overtuigd dat hier inderdaad van een ongeluk sprake was, vreesde dat de familie van de gedode man er toch een zaak van bloedwraak van wilde maken. Met toestemming en instructies van het Commissariaat van Inlandsche Bevolking greep hij in.

Het was één van de zeldzame keren, dat men er in slaagde in te grijpen in de interne rechtspleging van de Djoeka's. Deze zaak vertoont verschillende aspecten — de reacties van de Djoeka's op een ongeluk met dodelijke afloop, Dhondt's visie op hun optreden, en de maatregelen die door de blanken genomen werden om de rechtspraak der bosnegers te doorkruisen.

„In de nacht van de 19 dezer wierd mij gerapporteerd dat den Aucaner Aboma Gado op jacht in de meening van een wildt te treffen, den Aucaner Dosode a Kappi heeft doodgeschoten. Hoewel het stellig een ongeluk is, kan dit welligt een brandparteytje op zijn Aucaansche wijze * ten gevolge hebben, daar dergelijke voorvallen aan de wraakzucht van den overlevenden zijn overgelaten. Ik zal echter alles wat mogelijk is aanwenden om de barbaarsche handelwijze te verijdelen, in die verzekering dat het Commissariaat der Inl. Bev. mij dit niet ten kwade zal duiden, nemaar vertrouw dat in dit geval wederom de ondersteuning van hoger hand zal worden verleend; bereids heb ik aan de ouderlingen al wat menschenplicht vorderd bekendgemaakt, teneinde schrikkelijke gevolgen te voorkomen. Ik wacht hieromtrent schriftelijke orders, hoedanig ik verder kan en moet handelen. — Ik hoor bij het verzenden dezer dat zij uit vrees voor slechte gevolgen Aboma Gado dezen nacht hebben geborgen.”

* Door langzaam verbranden ter dood brengen.

Het antwoord van Slengarde, namens de Gouvernements Secretaris, geschreven de 29ste februari 1848 (12), luidde: „dat UEd. op ontvangst dezes den kapitein van de loo waartoe de door Aboma Gado doodgeschoten Aucaner Dosode a Kappi behoort, en bij afwezigheid van dien loo, zoomede de zich in de Cottica bevindende Kapiteins en andere ouderlingen — bij UEd. ontbiedt, en namens ZEdGrootAchtb. hen te kennen geeft, dat vermits ingevolge Uwe opgaaf, en zoo als mij door eenige Aucaner boschnegers zelve is medegedeeld, hier geen moedwillig opzet maar een ongeluk heeft plaats gehad, aan den Aucaner Aboma Gado geen wraakneming van dien aard als door UEd beducht wordt moet geschieden, dat ZEdGrootAchtb. er niet tegen heeft dat aan hem eene ligte straf, b.v. wat slagen ten uwen overstaan, onthouding van versnapering of iets anders van dergelijke aard [wordt opgelegd], maar dit alles ter uwer discretie. UEd zal voorts aan deze ouderlingen te kennen moeten geven, dat wanneer zij echter vermeenen mogten dat Aboma Gado eene zwaardere straf verdient, dan de hiervoor opgegevene, UEd hen dan moet aanzeggen, dat in geen geval, maar vooral nu dat dat geschied is op het grondgebied der kolonie [tusschen de post Monbijou en de residentie van den Posthouder] zij hunne eigen rechter mogen zijn, maar dat zij dan Aboma Gado stadwaarts moeten opzenden, en hem aan ZEdGrootAchtb. moeten overgeven die in dat geval naar bevind van zaken de noodige maatregelen daartoe zal nemen, wordende UEd wijders uitgenoodigd, om namens onzen Chef, de ouderlingen ernstiglijk op het hart te drukken, dat ieder daad van wreedheid door hen, in strijd met deszelfs stellige orders gepleegd door ZEd-Gestrenge * ten strengste zal worden gewraakt, de op handen zijnde uitdeeling van presenten niet meer aan de loo's dergenen die hunne handen daartoe hebben geleend, zal plaatsvinden, en de belhamels voor altijd uit onze revieren worden gebannen, terwijl ik UEd. ten slotte verzoek om nauwkeurig het oog op, en aantekening der namen van degenen te willen houden die zich deswege aan eenige buitensporige handeling mogten schuldig maken.”

De 25ste maart (35 F^{II}) meldde Dhondt: „wierd mij gerapporteerd dat men op Bossegrond, alwaar Aboma Gado onder de waarzaamheid van den Aucaner Tamboer van Ducanloo was gedeponneerd, hem had gebonden en willen kappen.** Een begin van wredeheden, tegenstrijdend van de order van de EdGrootAchtb. Gouvernements Secretaris

* I.e. de Procureur-Generaal.

** Met een mes bewerken.

dd 29 pr. De voorname belhamels zijn Godjo, Gappi, Moffi, Pinti, Jackie en andere van Espinassie loo, dien ten gevolge was hier op de 26 geheimzinnige vergadering van ouderlinge, welke vermeenden dat ik van dit geval nog niet was onderricht. Ik heb hun andermaal voor alle onaangenaamheden die nog zouden voorvallen verantwoordelijk gesteld ten einde hun in toom te houden, met bijvoeging indien ik nog eenige eygenrechterlijke daden ontware de vaart te zullen stoppen. — Nu is Aboma Gado onder de waakzaamheid van Kapitein Kwassi Jungh in boven Courmotibo, welhaast verdwijnt hij en is naar Auca, dit kan men van dit arglistig volk verwachten, alle goede zaken slaan zij in de windt, door hun zacht en bedaard voorkomen geeft men hun ten beginne alles toe en eindeling leerd men hunne streken tot eigen nadeel kennen, dit is veeltijds het geval met het Aucaansche volk.

Den 27 ontwaarde ik dat alle mijne aanzeggingen zonder gevolg bleven en dat de bevelen van den Heer Gouv. Secr. niet wierden nageleefd en dat zij in de zaak van Aboma Gado eigen rechterlijk wilden handelen, vertrok ik om 11 u. des avonds naar de post Vredenburg om met de Heer Kommandant conform aan art. 2^e E van mijn Instructie van 4 Mei 1838 no 524 / 475 te raadplegen. Na rijpe overweging van al wat hiertoe betrekkelijk en tot handhaving der voorzeide bevelen hebben wij goed gevonden de vaart tot nader aanschrijven van het Commissariaat van Inl. Bev. te stoppen.”

Eind april (35 F^{II}) schreef Dhondt: „De vaart [...] is den 10 dezer wederom geopend. [...] op den 8 kwam Kapitein Kwassi Jungh hier met Aboma Gado ook aanzetten, mij verzoekend om de vaart weder te openen, hetwelk ik dan ook beloofde en zooals voorzeids plaats had. [...] Den 20 vergadering van ouderlingen wegens voormelde zaak, den 21 idem alsboven, waarbij aanwezig waren de meedebelanghebbende mede ook Aboma Gado. Alsdan wierd mij op Aucaansche wijze aangekondigd, dus wettig, dat zij allen ten volle overtuigd waren, dat het voorgevallen niet opzettelijk maar bij ongeluk was geschied en dat er dus nimmer wederwraak zou plaats hebben”.

Dat de zaak echter in de ogen der Djoeka's allerminst was afgehandeld bleek een jaar later. De 16^e maart 1949 (5) vroeg Dhondt wat te doen „in het geval van Aboma Gado die zoo het schijnt tot drinken van Zweri naar Auca zal worden vervoerd (het welk men diend te voorkomen). Door de majoor Cadet en andere is Bijman, bereids op een zeer verkeerde wijze wel in den smaak der meest wraakzuchtige ouderlingen alhier, met deze zaak bekend gemaakt. Deze verkeerdheden zouden welligt kunnen afloopen zooals het met den op Aminargrond

aan de boven Courmotibo levenden verbranden Aucaner Atoqua is geschied. Weinig is hier toe bij hen noodig, een enkel verkeerd woordt, Ja een enkel gedagt, „het Zweri heeft hem getroffen”, is toereikende; dan wordt den ongelukkigen agtervolgt, opgevangen, gebonden en aan het vuur, alleen uit bloeddorstigheid of wederwraak opgeofferd.

In het voorhanden geval is het ongeluk niet alleen dat ter tafel wordt gebragt, nemaar de Jorka of geest van een voor vijftig jaar ten onrechte voor whisck, door de Javaliloo negers, en juist van het loo daar Dossoe a Kappi was aanhoorende, levende verbrand, — komt hier thans hare rolle spelen. Het is deze Jorka die bloedvergieten van de Javali negers eischt, vooraleer zij kan rusten.

Dit barbaarsch is bij de Aucaners diep ingeworteld en kan weshalven zonder strenge maatregelen de kwaadste, de onmenscheijkste gevolgen opleveren.”

Weer werd de vaart gestopt; nu van 28 maart tot 10 april. En tenslotte werd de zaak opnieuw besproken en geregeld. De 17^e april 1849 (5) kon Dhondt melden: „nu is alles rustig met Aboma Gado. Zoo ik hoor is er tijding uit Auca met een neger van Espinassieloo gekomen, niet kan ik daar van onderscheppen, dus is het zaak, dat UEd. den fijn geslepen Kwassi Jungh op een rechterlijke interogeerd, dit doende mijnheer, zal alles wat er gaande is te voorschijn komen.” En de 3^e mei (5) schreef hij nogmaals dat de zaak nu geheel was opgelost en iedereen ervan overtuigd dat het een ongeluk was. „Jantje van Compagnieloo [. . .] is in voormelde vergadering gekozen om dezen open brief aan UEd. over te brengen teneinde [. . .] de volgende vergunningen te verzoeken en af te smeken:

1^e om al wat in het voormelde geval verkeerd, tegenstrijdend aan de bevelen van zijn WelEd. is gebeurd als vergeten te willen beschouwen [. . .]. Zij ouderlingen beloven om in het toekomende alle slechte tegen het goede strijdende daden, in mijn bijwezen te zullen afstraffen [. . .].”

De in Paramaribo ontboden en verhoorde kapitein Kwassi Jungh werd om de rol die hij in deze zaak had gespeeld van zijn kapiteinsambt ontheven. Echter, 27 juli 1849 (12) schreef Slengarde aan Dhondt: „Mede wordt UEd. bij deze geauthoriseerd om aan den afgezetten kapitein Kwassi Jungh te doen weten, dat uit aanmerking der bede door het Groot Opperhoofd ten zijnen behoefte gedaan, onze Chef voor deze keer nog hem zijnen beganen misslag wil vergeven, onder dien verstande echter, dat hij zich bij den heer Kappler moet vervoegen, dien nederig om verschooning voor zijne brutaliteit vragen en daaren-

boven een schriftelijk bewijs van dien ambtenaar bij dit Commissariaat overleggen, dat hij dit naar behooren heeft gedaan.”

Dit gebeurde overigens pas in 1850 naar blijkt uit een brief van Kappler van 6 maart (8) die meldde: „de gewezen kapitein Kwassi Jungh is hedenavond hier aangekomen en heeft gelijk UEd. hem gelaste, zijn excuses over het voorgevallene bij mij gemaakt.”

§ 3 *De uitdeling van geschenken (1849 - 1850)*

Artikel 21 van het „Politieke Contract” van 1837 luidt: „De geschenken die zij, wanneer zij zich goed gedragen en zich zulks waardig maken, stipt en gezet om de vier jaar zullen bekomen, zullen door Vier door hen te benoemen kapiteins aan Paramaribo worden nagezien en overgenomen; twee daarvan blijven tot den afloop aan Paramaribo, en twee moeten de goederen tot op den Post Armina vergezellen, alwaar ieder opperhoofd het hem competerende zal afhalen, naar zijn dorp medenemen en onder zijn volk naar genoegten verdeelen, zonder dat op iets hoegenaamd eenige aanmerking veel min aanspraak kan worden gemaakt en zal de Regering zorg dragen, dat de goederen voor ieder opperhoofd afzonderlijk worden verzonden, opdat aan geen hunner iets kan worden te kort gedaan; zullende zij niets van deze geschenken mogen verruilen, verkopen noch wegschenken aan wie het zijn moge, die met de Regering niet bevredigd is, en in geen geval aan slaven.”

Een lijst van geschenken geeft op dat men o.a. stuurde: „kapiteinsrokken, ronde hoeden, jachtgeweren, vaatjes kruit, hagel, vuurstenen, bijlen, houwelen, kapmessen, houwens, slijpstenen, matrozenmessen, scheermessen, scharen, tondeldozen, spiegels, katjescoralen, chits japonnen, geblomd katoen, vriesch bont, wit katoen.”

In 1848 werd tot een uitdeling van geschenken besloten, nadat de laatste acht jaar tevoren had plaats gehad (n.l. eind 1840 en begin 1841) en de bosnegers zich daarover verscheidene keren beklaagd hadden, o.a. bij Dhondt tijdens zijn bezoek aan de Djoeke's (Aucaners) in 1846.

De voorlopige datum voor de uitdeling werd vastgesteld op „volle maan” in februari 1849, en wel in Albina. A. Kappler, die juist zijn assistent-posthouderschap gesalarieerd had gekregen, werd naar Paramaribo geroepen en kreeg instructies om de Djoeke's van deze plannen op de hoogte te stellen. Hoewel Kappler en Slengarde verklaarden niet te geloven dat de Granman op tijd in Albina zou verschijnen, vond de Gouvernements Secretaris dat 6 weken genoeg moest zijn om het Groot-

Oppeerhoofd bericht te zenden en gelegenheid te geven zijn reis voor te bereiden en de tocht naar Albina te maken. Slengarde droeg dus Kappler 22 januari 1849 (12) op: „eene expresse naar het Groot-Oppeerhoofd der Aucaners Bijman af te vaardigen, met de boodschap dat Zijn Edel Groot Achtbare zich op 21 February e.k. op de grond Albina zal bevinden met de geschenken en aldaar zal verwijlen tot den 24sten van die maand, en dat hij en de zijnen derhalve *op dat tijdstip* daar zullen moeten zijn, ten einde de goederen af te halen, zullende dezelve niet ontscheept worden ingeval zij er niet zijn, maar integendeel zal, wanneer zij op den 24 february er zich nog niet bevinden, Z.Ed.Gr.Achtb. op den 25 de terugreis naar Paramaribo met de goederen aannemen, als wanneer zij er van kunnen verzekerd zijn, dat dezelve hen niet weder zullen worden gebragt, zoo hen dezelve dan nog zal worden verstrekt.”

De bosneger-kapitein Jackie van Otterloo, die in Paramaribo was op dat moment, werd 26 januari (12) uitdrukkelijk vermaand „om den meesten spoed bij te zetten aan de mondelingsche boodschap die hij aan zijnen Chef ten aanzien der presenten moest doen.” Ook werd hem „woord voor woord die boodschap herhaald en hem een touwtje gegeven met even zoovele knopen er aan als er dagen moeten verlopen vóór dat de bedoelde uitdeeling ter plaatse voormeld zal geschieden, en hem gelast iederen dag eenen knoop te ontstrikken, met kennisgeving dat wanneer al de knopen zullen zijn ontstrikt, het juiste tijdstip daar is, waarop zij op den grond Albina zich moeten bevinden.”

Ook Kappler zond een aantal boodschappers naar het Groot-Oppeerhoofd. De eerste tekenen van misnoegen van de bosnegers over de manier waarop plaats en tijd van de uitdeling der geschenken werden vastgesteld, begonnen zich nu voor te doen. Een kapitein in de Cottica verzekerde Kappler, dat het Gouvernement het recht niet had het tijdstip te bepalen waarop het Groot-Oppeerhoofd aanwezig moest zijn, maar dat hij dat zelf, in vergadering met zijn kapiteins, vast moest stellen.

Dhondt schreef dat sedert 15 februari (35 F^{II}) het praatje de ronde deed dat „wanneer de presenten die in de loop van dit jaar zullen worden uitgedeeld niet conform zijn aan die welke in vroeger jaren zijn verstrekt, zij Aucaners de zelve niet zullen aanvaarden. „Dit pratje” (voegde hij er aan toe) „vind bijval, echter zoo als alle andere uitstrooyingen (als weder stoppen van de vaart) om de blanken vrees aan te jagen, zal dit na verloop van tijd even als rook verdwijnen”.

Het plan werd niettemin vanuit Paramaribo volgens schema uit-

gevoerd: De Gouvernements Secretaris, zijn assistent, en een arts werden door Kappler aan het begin van de Wane * kreek afgehaald en naar Albina gebracht, de geschenken, uit Holland naar Paramaribo gezonden, werden over zee gestuurd.

Het gezelschap en de geschenken arriveerden op tijd, 22 februari 1849, in Albina, maar van het Groot-Opperhoofd was geen spoor te bekennen. Na vijf dagen wachten keerde het gezelschap onverrichter zake en gekwetst naar Paramaribo terug.

Een paar dagen later kwam een Djoeka kapitein op Albina aan, met het bericht dat het Groot-Opperhoofd over enkele dagen zou arriveren, ziekte had hem verhinderd eerder te komen. Kappler meldde de kapitein kortweg, dat de Gouvernements Secretaris met de geschenken weer vertrokken was. Tenslotte verscheen onverwachts na enige weken het Groot-Opperhoofd zelf op Albina, maakte bij Kappler vele excuses en verzocht hem de Gouvernements Secretaris te vragen een nieuwe datum voor de uitdeling der geschenken vast te stellen, en beloofde dan stellig op tijd aanwezig te zijn.

De lakonieke Kappler was nauwelijks verbaasd over de gang van zaken: ook bij vorige uitdelingen waarbij de geschenken tot aan de Militaire Post Armina in de Marowijne werden gebracht, moest men wekenlang wachten voor de Djoeka's zich verwaardigden de geschenken in ontvangst te komen nemen.

Hoewel de beledigde Gouvernements Secretaris aanvankelijk van plan was, zoals blijkt uit een brief van 17 december 1849 (12) aan Dhondt, de geschenken niet meer te brengen, maar ze nog enige maanden in Paramaribo ter afhaling ter beschikking te houden, veranderde hij door een verzoenende brief van Kappler van mening. Het Groot-Opperhoofd had zijn excuses aangeboden, kapiteins naar Paramaribo gestuurd, bezworen dat het hem onmogelijk was om naar de stad te komen en plechtig beloofd bij een eventuele nieuwe uitdeling in Albina, op tijd aanwezig te zijn.

Op 7 februari (12) schreef Slengarde aan Kappler dat de geschenken „voor zoover dezelve nog niet door het lange liggen bedorven of in waarde verminderd zijn, ten ander maal in de Marowijne, zodra daartoe geschikte gelegenheid zal zijn zullen worden gebragt.”

De 13^e juni (12) meldde Slengarde dat hij met de koloniale schoener de 9^e of de 10^e juli zou vertrekken. Mocht het opperhoofd met zijn gevolg eerder zijn gearriveerd, dan moest Kappler hen mededelen dat de

* In de brieven vaak Wana.

schoener uit Paramaribo vertrokken was en misschien door „tegenwinden, zware tegenstroom enz. was teruggehouden” en hen bewegen te blijven wachten.

Uit alles blijkt dat men nu vertrouwde dat de zaken goed geregeld waren en afgehandeld konden worden. Op de vage berichten van Dhondt had men geen acht geslagen. Deze schreef op 30 juni (8) dat kapitein Kwassi Jungh op weg was naar de stad, met verhalen die hem, Dhondt, duister waren: de Djoeka's wilden de geschenken van de (verlaten) Militaire Post Armina afhalen, maar niet van Albina. De 9^e juli (8) meldde hij nog: „boven de pratjes aan UEd. bekend wordt mij verteld dat de fransche met de troepen alhier, bij het uitdeelen der geschenken de Aucaners zullen inpalmen, en dat daarom het Groot-Opperhoofd besloten heeft om de geschenken niet dan op den verlaten post Armina zal aannemen, dit ongegronde pratje wint veld, dus is mijn niet zeker wat het gevolg van dit alles zal wezen.”

Op 12 juli werd de vaart in de Cottica gestopt en op 17 juli verscheen Slengarde met de schoener „Curaçaonaar” in de Marowijne. Daar wachtte hem een nieuwe teleurstelling: Kappler kwam hem aan boord al vertellen dat hij taal noch teken van de Granman had vernomen en dat ook deze expeditie weer vruchteloos zou blijken te zijn.

In een verslag, gedateerd 20 juli (12) aan de Gouvernements Secretaris deelde Slengarde het verloop van deze tweede mislukking mee. Op de dag van zijn aankomst kwamen enige Djoeka's, werkzaam bij Montecatini, hem vertellen dat zij meenden dat de Granman al uit Djoeka was vertrokken. De volgende dag kwamen er weer een paar Djoeka's op Albina, die vertelden dat het Groot-Opperhoofd aan de mond van de Siparawini (een kreek aan de linkeroever der Marowijne, ongeveer zeven uur varens hoger op gelegen) was aangekomen. Beide groepen, die Slengarde dringend verzochten op de aankomst van Bijman te blijven wachten, werden met de spoedboodschap de rivier opgezonden, dat de Granman zorgen moest op tijd aanwezig te zijn, daar Slengarde anders onverwijld zou vertrekken. De dag daarop tenslotte kwam een officiële zegsman van Bijman aan, die zijn groeten kwam aanbieden, en melden dat de Granman bij de Siparawini lag en de assistent Gouvernements Secretaris „dàár met de geschenken verbeidde.” Ook hem werd de „bevreemding” van Slengarde onder het oog gebracht evenals het feit dat het „een bloote goedheid van zijn Excellentie was, dat hem de geschenken voor de tweede keer in de Marowijne werden gebragt, daar zij dezelve door hun brooddronken gedrag in het verleden jaar, strikt genomen, zoude hebben verbeurd”. Ook de volgende dag

verscheen het Groot-Opperhoofd niet, en Slengarde vertrok met de geschenken voor de tweede maal, de 19^e juli 1850.

Hoewel men in Paramaribo bijzonder geïrriteerd was, wilde men toch van de geschenken af, en zowel Dhondt als Kappler kregen opdracht de situatie te verkennen en uit te zoeken wat het Groot-Opperhoofd nu van plan was, echter zonder enige rechtstreekse toezegging te doen.

Een maand later, de 23 augustus (8), nadat de vaart voor de Djoeka's tot 10 augustus voor straf gestopt was geweest, schreef Dhondt vernomen te hebben dat het Groot-Opperhoofd zich met zijn gevolg aan de Bonnikreek, bij de sedert 1841 verlaten militaire post Armina tijdelijk had gevestigd, in afwachting van de geschenken!

Op 21 september 1850 bezocht het Groot-Opperhoofd Kappler, juist van Paramaribo teruggekeerd op Albina. Kappler meldde de 22 september (8) over dit bezoek: „... na gisteren met de zijnen een groettoe* gehouden te hebben, heeft hij mij nu verzocht U Ed Groot Achtb. te smeken mij met deze occasie bepaaldelijk mede te deelen wanneer de schooner naar herwaarts zoude kunnen gezonden worden ten einde te weten of hij nog zoo lang in de benedenlanden zoude kunnen vertoeven, daar hij, zoowel als de anderen Aucaners zich met kost voor een zoo langen oponthoud (naar hun zeggen drie maanden) in de benedenlanden, niet had voorzien. Indien het vertrek van den schooner schielijk plaats zoude hebben zoo zal hij zich weten te behelpen, anders genoodzaakt zijn naar Auca te vertrekken. Ook heeft hij mij verzekerd den schooner niet op te houden, maar aanstonds tot de zaak over te gaan. — Hij zelfs staat gelijk mij voorkomt zeer onder den invloed van zijn Capiteins en is voor zijn persoon een toegeeflijk man. Ik twijfel geenszins dat dit verder een gewenscht einde zal nemen en verzoek UEd. Groot Achtb. in het bijzonder aan zijn verzoek te voldoen daar het zoo moeyelijk is om alle opperhoofden welke op Auca sommige dagreizen ver van het Groot-Opperhoofd afwoonen wederom zoo als nu bij elkander te krijgen”.

Kappler, die blijkbaar vond dat het nu tijd werd om de zaak in der minne te regelen, en waarschijnlijk onder de indruk was geraakt van de moeilijke positie waarin de Djoeka's en hun opperhoofd kwamen te verkeren, schreef naast deze brief van 22 september ook nog een inofficiële naar de Gouvernements Secretaris. Deze brief is niet in het archief te vinden, maar de verontwaardigde reactie erop van het Commissariaat wel. Ook dit is een onofficiële brief, met de aanhef „Amice” en onder-

* Kroetoe: vergadering.

tekend door Slengarde, maar op last van hun beider chef, de Gouvernements Secretaris, geschreven op 18 october (12) „de geheele inhoud van die brief heeft geleid en heeft moeten leiden om de ontevredenheid van onzen Chef gaande te maken, want in denzelfen straalt door, dat U geheel uit het oog hebt verloren de zoo noodige fermiteit en deftigheid die ieder ambtenaar maar vooral dezulken die zoo als U op een afgelegen punt bij ongeciviliseerde menschen het Gouvernement vertegenwoordigen, — steeds moet bewaren. Z.Groot Ed.Achthb. verlangt derhalve dat ik U dit met nadruk onder de oogen breng, met de kennisgeving dat in het vervolg van U meerdere fermiteit wordt verwacht, althans dat U zich minder in zoo verre vergeet, om op aandrang van eenige brooddronkene Boschnegers een aan U gerigten brief aan hen afgeeft, om zooals U schrijft de goden daarover te raadplegen,* daar dit in de eerste plaats te ver getrokken toegeeflijkheid, zelfs vrees te kennen geeft en 2^e lijnrecht strijdt met het doel van het Bestuur, dat er naar streeft om de Boschnegers beschaafder te maken en niet om hen in bijgeloof en afgodische begrippen te sterken.

Ten aanzien van het andere punt in Uwen brief voorkomende, — ik meen het door derden aan U overgebragte praatje dat de Boschnegers, wanneer de geschenken niet spoedig werden gebragt, U en den heer Benissia gevankelijk als gijzelaars naar Auca zouden vervoeren enz. enz. — moet ik U zeggen dat dit zoo belagelijk aan onzen Chef is voorgekomen, dat Z.Ed.Gr.Achthb. mij heeft gelast dit maar met stilzwijgen voorbij te gaan [. . .]. In Uw eigenbelang heeft onzen Chef den bedoelden brief niet aan Zijne Excellentie [de Gouverneur] laten lezen, want ik geloof waarlijk dat dit van nadeelige gevolgen voor U zoude hebben kunnen zijn.

Laat mij dus met een paar woorden bij U, als Vriend, er op aandrigen om toch niet te toegevend met de Boschnegers te zijn, want zij moeten ferm behandeld worden, vooral op afgelegen plaatsen, in het omgekeerde geval verbeelden zij zich dat men bang is voor hen, en worden zij hoe langer hoe aanmatigender.” Ondanks dit incident onderhandelde Kappler verder met de Djoeka's. De 9^e october kwam de kapitein Jantje van Pediloo uit Paramaribo terug met brieven voor Kappler. „Reeds uit de brutale manier” schrijft Kappler de 10^e october (8) „van deze Aucaner, welke de brieven niet aan mij, maar aan Beiman ** wilde overgeven, heb ik kunnen opmaken, dat UEd Groot Achthb. antwoord, of hun ontvangst aan Paramaribo niet naar hun

* Zie Hfst III, 6, pg 83.

** Kappler schrijft Beiman, alle anderen Bijman.

smaak geweest is, en alleen nadat ik ten stelligste verklaard had, indien ik de brieven niet oogenblikkelijk ontving, hun de inhoud niet zoude mededelen, werden mij onder dreigementen de zelve overgeleverd.

Het Groot-Opperhoofd, hetwelk met 60 der zijnen heden om 11 uren bij mij kwam, scheen reeds met den inhoud bekend en heeft zonder verdere groettoe te hebben gehouden mij aanstonds zijne meening medegedeeld. Ik heb als redenen van het niet zenden der goederen opgegeven dat er geen geschikt vaarttuig disponibel was [. . .] en het mogelijke gedaan om zijlieden tevreden te stellen. Beiman scheen echter reeds zijn besluit genomen te hebben en hoe brutaal en onbeschaamd desselfs reflecties ook zijn, houd ik mij nogthans verplicht deze aan UEdGrAchtb. mede te deelen.

1. dat, daar het nu scheen dat het Gouvernement met hem de gek wilde scheeren en de goederen niet zenden, daar hij dog volgens de hem gegeven orders met zijn kapiteins en onderhorigen was afgekomen en nu reeds in afwachting dezer geschenken in de Ben. Marowijne sedert drie maanden gebrek leed, en het nu noodige vellen en aanleggen van kostgronden in zijn land moest verzuimen, hij zich niet meer verplicht zag het Contract na te komen.
2. dat hij aan UEdGrAchtb. te kennen geeft dat nu reeds 9 jaren sedert de laatste distributie zijn verlopen en hij dus vermeent dat UEdGrAchtb. niettegenstaande hij, Beiman verschillende keeren werloopers heeft uitgeleverd en altijd het Contract getrouw was nagekomen, gekomen is om het Contract te breken en niet gelijk UEdAchtb. voorganger de Veer met hem in vriendschap op den duur te leven.
3. Dat hij nooit weglopers zal uitleveren zoolang als hij de presenten niet ontvangen heeft.
4. Dat hij van die goederen nog altijd een gedeelte aan de Bonninegers en Ledimoesoe (insurgente van 1806) heeft afgegeven en over zijlieden een waakzaam oog heeft gehouden en dat hij
5. hiermede verklaart, zich in afwachting der goederen nog tot den vollen maan van 21 oktober hier te zullen ophouden, na verloop van dezen tijd echter, geen oogenblik zal wagten en zich dan wel zal weten op eenige plantaadjes in Boven-Commewijne vergoeding er voor te verschaffen.

Dit laatste punt heeft zelfs bij de meeste kapiteins misnoegen verwekt, vindende deze dreigementen dog te sterk. Er hebben daarover vrij hevige debatten tusschen Beiman en zijne kapiteins plaatsgevonden en Beiman bleef er op staan dat ik dit moest schrijven. Hedenmiddag met mij alleen

zijnd heeft hij toegestemd dit punt te zullen annuleren of aan UEd-GrootAchtb. particulier mede te deelen. Hij heeft mij herhaald verzekerd geen oogenblik den schooner te zullen ophouden.

Ik houde mij verzekerd dat UEdGrootAchtb. van mijnen ijver in dezen zaak overtuigd is, evenveel als van de moeyelijkheden welke ik met dit zoo wantrouwend volk heb, en UEdGrootAchtb. zal het mij niet ten kwade duiden, als ik U in geval der weigering in hun verzoek, om een instructie aangaande de maatregelen welke ik moet nemen, onderdanig verzoek."

De 22 october (8) meldde Kappler onder anderen dat het Groot-Opperhoofd hem had gezegd „dat hoezeer hij wenschte, met onzen Chef zelfs hier te kunnen spreken, hij nogtans inzag dat het voor ZEdGr.Achtb. te moeyelijk zoude vallen om de reis naar herwaarts weder te doen en hij de geschenken van elken ambtenaar zal aannemen welke ZEdGrootAchtb. mogte belasten."

Tenslotte kreeg Kappler bericht dat de geschenken de 19^e december (met volle maan) weer naar Albina zouden worden gebracht en de 31^e december (8) meldde hij dat de uitdeling plaats had gevonden en zonder verdere incidenten afgehandeld was. De kapiteins kregen, na het Groot-Opperhoofd, elk het hun toegedachte deel. „Beiman is heden vertrokken en heeft verleden Zondag van mij afscheid genomen. Denkelijk wel komt hij zoo spoedig niet aan Paramaribo, waarover men zich vermoedelijk zal getroosten."

Van januari 1849 tot december 1850, bijna twee jaar had deze zaak geduurd. Behalve de irritatie die er over en weer het gevolg van was, waren er met het vergeefse heen en weer trekken van beide zijden hoge kosten gemaakt, en de goederen zelf hadden er zwaar onder geleden. Zoals aan alle moeilijkheden en wrijvingen tussen Gouvernement en bosnegers lagen hier drie hoofdoorzaken aan ten grondslag:

- 1^e een onuitroeibaar en groot wederzijds wantrouwen;
- 2^e een verschillende interpretatie van de vredescontracten;
- 3^e prestigekwesties, zowel in de eigen groep, als tegenover de tegenpartij.

Wantrouwen van het Gouvernement, dat bij te grote toegeeflijkheid de bosnegers de vrede zouden verbreken, de plantages weer zouden gaan aflopen en de slaven weer tot weglopen overhalen. Wantrouwen van de bosnegers, dat de blanken zodra ze meenden sterk te staan, hun oorlog tegen hen weer zouden beginnen en trachten hen tot slavernij te brengen.

Wat de interpretatie van de vredescontracten betreft: Het eerste deel

van art. 21 (zie boven) zegt: „de geschenken die zij, wanneer zij zich goed gedragen en zulks waardig maken, stipt en gezet om de vier jaar zullen bekomen”.

Volgens de bosnegers, overtuigd van hun goed gedrag, hadden zij *recht* op de goederen. Het gouvernement beschouwde het als een extra gunst van zijn zijde. Verder zegt het artikel dat vier kapiteins de goederen van Paramaribo moesten afhalen en naar de post Armina brengen. De bosnegers weigerden dus aanvankelijk een andere afhaalplaats dan die post.

Het gouvernement zag het feit dat de goederen door hen naar Albina gebracht werden als een tegemoetkoming; bovendien was de post Armina sedert 1841 verlaten.

Wat de prestigekwestie betreft, voor het gouvernement was dit duidelijk: toegeven aan de als chantage opgevatte tegenstribbelingen van de bosnegers en daardoor het gezicht tegenover hen en in Paramaribo zelf te verliezen was niet mogelijk. Wat de bosnegers betreft: als volk wilden zij zich onafhankelijk en rechtsbewust aan de blanken tonen, onderling speelde machtsstrijd een rol. Bijman, die wel concessies wilde doen, werd door zijn kapiteins tot stug optreden gedwongen.

Dat de zaak uiteindelijk afgehandeld kon worden kwam doordat beide partijen meer dan genoeg van het traineren hadden en het gevoel hadden hun eer min of meer gered te hebben, door zo min mogelijk en zo laat mogelijk aan elkaars eisen toe te geven.

Een vrij uitvoerig verslag van de gebeurtenissen om deze geschenkenkwestie geeft A. Kappler in zijn „Holländisch Guiana” van pag. 235-246. Hoewel het op onbelangrijke punten afwijkt van wat ik in de archieven vond, geeft zijn levendig en ironisch verhaal een bewijs van zijn onafhankelijk en voor zijn tijd liberaal inzicht.

§ 4 *Wijziging van controlebepalingen* *van het Politiek Contract van 1837 in 1856*

Gouverneur Charles Pierre Schimpf, benoemd in augustus 1855, deed in datzelfde jaar (17 december) een voorstel aan de leden van de Koloniale Raad om het toezicht op de bosnegers, omschreven onder meer in de politieke contracten en in de instructies aan de posthouders, te verminderen.

Als redenen voor de tot dan toe strenge controle (door middel van het passensysteem en militaire posten) gaf hij op: de onwenselijkheid van het naar de stad komen van grote aantallen bosnegers, het plegen van diefstallen en ongeregeldheden op de plantages, het meenemen van slaven en het smokkelen van buskruit en wapens. Zijn voorstel om de controle te verminderen berustte op de volgende overwegingen:

Het weglopen der slaven was sterk verminderd, door betere behandeling op de plantages en slechte ontvangst door de bosnegers.

De angst voor in grote getale tegelijk afkomende bosnegers was verdwenen, integendeel, men trachtte ze te huren als arbeidskracht, in de stad en op de plantages.

De wapensmokkel en de verkoop van wapens aan de bosnegers was niet groot meer.

De controle was toch slecht uit te voeren, het was voor de bosnegers eenvoudig de kleine militaire posten te ontwijken, en voor uitbreiding van het garnizoen was geen geld.

Daarom leek het hem beter te trachten deze „vrije bevolking” in te schakelen bij het arbeidsproces, met het oog op de aanstaande emancipatie en het tekort aan arbeidskrachten.

Uitvoering aan dit plan wilde hij geven door geen toezicht meer uit te oefenen op hetgeen de bosnegers de rivier op en af vervoerden, noch op het aantal mensen, en door een aantal militaire posten op te heffen. Om niet „terstond allen schijn van toezicht weg te nemen” stelde hij voor de posthouders nog enige tijd aan te houden, en de bosnegers de verplichting op te leggen, zich bij hen van passen te voorzien.

Het plan van de gouverneur vond bijval en werd uitgewerkt. Men nodigde de Groot-Opperhoofden uit naar de stad te komen om hen van de nieuwe maatregelen op de hoogte te stellen, en de eerste die arriveerde en aan wie het nieuwe plan plechtig werd meegedeeld was het Groot-Opperhoofd der Djoeka's (Aucaners) Bijman, een en ander bij „Resolutie van den 26 Augustus 1856 no. 1050, betreffende de Wijziging van eenige bepalingen waaraan de Boschnegers tot dusverre onderworpen waren.”

De resolutie, die in drie hoofdstukken te verdelen is, werd het Groot-Opperhoofd in vertaling door de assistent van de Raad Commissaris der Inlandsche Bevolking voorgelezen, waarna hij plechtig beloofde er zich aan te houden en een kruis als handtekening zette.

In het eerste deel der resolutie wordt gezegd dat de Gouverneur, „In overweging genomen hebbende dat de Boschnegers zich tot dusverre over het algemeen getrouw gedragen hebben aan de tusschen het Gouver-

nement en hen gesloten tractaten, willende hun deswege des Bestuurs tevredenheid doen blijken, en hen aanmoedigen, om zich het vertrouwen van het Gouvernement bij voortduur waardig te maken", besloten heeft tot wat in het tweede gedeelte omschreven wordt:

1^e De controle over hetgeen de bosnegers op en af voeren wordt opgeheven.

2^e De beperking betreffende het aantal waarin zij zich verplaatsen is opgeheven en het staat hun vrij „zonder eenige begrenzing van getal zich met de overige bevolking in aanraking te stellen.”

3^e Wel moeten zij zich voor hun reizen bij de posthouder van passen voorzien, en die in Paramaribo laten aftekenen. Militaire posten hoeven zij niet meer aan te doen.

4^e Het blijft hun echter „ten stelligste verboden om bij hunne reizen melaatschen of suspecten van lepreusheid uit hunne verblijfplaatsen met zich te voeren, zullende bij ontdekking van zoodanige strenge maatregelen daartegen genomen worden.”

Tenslotte, in het derde deel, wordt het Groot-Opperhoofd nog plechtig en uitvoerig op het hart gedrukt dat de Gouverneur „de verwachting voedt, dat de bij deze door het Bestuur hun toegekende gunsten, hun ten blijke zullen strekken van des Bestuurs opregte zucht, om de onderscheiden stammen der Boschnegers met vertrouwen en welwillendheid te behandelen, en dit door hen naar waarde zal worden geschat; dat zij zich derhalve niet alleen zullen onthouden van alle zoodanige handelingen, waardoor zij het door het Bestuur in hen gesteld vertrouwen zouden verbeuren, maar integendeel, door stipte naleving van al hunne verplichtingen door het in acht nemen van goede trouw en door hun voortdurend goed gedrag, bij voortduur des Bestuurs tevredenheid zich zullen verwerven; dat de beste blijken, welke zij kunnen geven van hunne gezindheid, om zich meerdere gunsten van het gouvernement waardig te maken en om met andere vrije burgers in alle opzichten op gelijken voet te worden gesteld, hierin zullen bestaan, dat zij zich niet alleen van alle ongeoorloofde handelingen zullen schuwen, niet dan fatsoenlijk gekleed, zooals het beschaafde menschen betaamd, zich zullen vertoonen; vrijen toegang tot hun godsdienstig onderricht aan de Christenleeraren zullen verleen; en nu zij vrijheid erlangen, om hetgene zij voortbrengen, vrijelijk af te brengen en te verkoopen, zich meer dan tot dusverre op nuttige werkzaamheden zullen toelagen, en hetgene zij winnen, met zuinigheid en overleg tot nuttige einden zullen besteden; gevende de Gouverneur hun de verzekering dat, wanneer zij de verwachting die hij van hen koestert niet te leur stellen, zij op de wel-

willende medewerking des Bestuurs om hunne belangen te bevorderen zullen mogen rekenen, waarna de Gouverneur het genoemd opperhoofd uitnoodigt, om namens den Gouverneur, aan zijne ondergeschikten van het voorgaande kennis te geven, hen tot getrouwe plichtsbetrachting aan te sporen en hen daarin door een goed voorbeeld voor te gaan."

Deze besluiten werden in het Gouvernementsblad (no. 8 pg. 5) opgenomen „met te kennen geving aan alle goede ingezetenen, dat het Bestuur ten volle er op rekt, dat zij gaarne met het Gouvernement ernaar zullen willen streven, om de Boschnegers vertrouwen in te boezemen; hen te beschermen tegen alle ongeoorloofde bejegeningen, welke hen van de overige bevolking afkering zouden maken, of gehecht zouden doen blijven aan de afzondering, waarin zij tot dusverre geleefd hebben en aldus zullen willen medewerken tot bevordering van 's Gouvernements bedoelingen met die menschen, wier beschaving daarvan afhangt, maar waarmede in de gevolge ook het belang der overige bevolking nauw verbonden is."

De posthouders werden van de nieuwe regeling op de hoogte gesteld en kregen hun instructies dienaangaande. Kappler nam één en ander voor kennisgeving aan en reageerde verder niet,* Dhondt evenwel zag er weinig heil in en getuigde daar meermalen van. Het Groot-Opperhoofd dat op 10 september 1856 bij hem langs kwam op weg naar Djoeka overhandigde hem de missive en Dhondt schreef 11 september (59) dat hij „hen die in de boven Cottica en Courmotibo verblijvende, ongeveer 800 hoofden, onverwijld door hunne kapiteins of ouderlingen zal kennis geven".

Een paar dagen later meldde hij zijn besluit met verlof te gaan, waarbij zijn zoon Dhondtfils de werkzaamheden waar zou nemen. Het lukte hem echter niet mensen te vinden die hem vóór eind november naar de stad wilden brengen. Intussen had hij op 1 augustus (59) al geschreven dat hij pensioen wilde nemen; nu de nieuwe bepalingen

* Pas in 1862, in een jaarverslag aan het Commissariaat voor Inlandsche Bevolking schreef hij, 4 januari (61a) „Houthandel bestaat nagenoeg voor mij niet meer. Zedert het tractaat hetwelk het gouvernement voor nu 5 jaar geleden met de boschnegers aangegaan heeft, en waardoor zij in onbepaald getal naar de plantages mogen gaan, arbeiden zij liever binnen Suriname, waar zij alle soorten hout kunnen verkopen, terwijl wij hier slechts datgene afnemen wat men op de Antilles verlangt". Overigens was Kappler inmiddels van houthandel overgegaan naar veeteelt, en vond een goede afzet voor zijn producten bij de Fransen aan de overkant van de Marowijne.

waren afgekondigd stond zijn besluit vast. In een paar losse, zeer slecht geschreven stukjes brief aan Slengarde, zonder datum, maar geschreven in september of oktober 1856, klaagde hij „Hoe philanthropisch ik ook voor het heil der volkeren denk, blijf ik altijd bij het principe van goed order en opzigt bij nog onbeschaafde menschen. Dit verijddeld is beter pensioen te nemen en met het weinig te leven, het is hier geen goudmijn zoo als velen denken.” En verder, „Bereids nemen de Aucaners, zoo hier als aan de stad, passen na willekeur, de goede voldoen aan hun verplichtingen, terwijl andere zulks verzuimen; ik vrees dat de goedheid van zijne Excellentie niet de gewenschte gevolgen zullen hebben [...] ik ken den denkwijze der Aucaners en vermeen dat zij nog niet rijp genoeg zijn om ineens zoo veel gunst te genieten. God geve dat ik het mis heb!”

In de „Aanmerkingen” gevoegd bij het verslag over het 3^e kwartaal van 1856 (59) schreef hij: „Zedert deze aanzegging [i.e. van de nieuwe maatregelen] nemen alleen de goedwillende kostwerker Aucaners nog passen, terwijl anderen zeggen die niet te benoodigen, vrij en overal kunnen gaan en hier dag en nacht na willekeur zonder aankomen voorbijvaren, waardoor het te vrezen is, dat de goede bedoelingen van Zijne Exc. zullen worden verijddeld, en dat door de groote Connexie met de plantagie negers de konkelarije even zoo als vroeger zal toenemen [...]. Wenschelijk is het dat de goedheden van het Gouvernement dezer kolonie mogen slagen, dan windt men niet alleen de boschnegers, maar ook de Indianen, dus al mogt alles ten beginne tegenwerken, moet men toch alle pogingen aanwenden in het voormelde doel te slagen en daarbij volharden; dan zal men van lieverlede de verkeerdheden dezer volkeren zien afnemen; en dan langzaam kunnen zij nuttig voor de kolonie worden; echter vermeen ik te mogen aanmerken, dat goed order en toezicht een eerste vereischte zij, aangezien zonder dit, vooral bij de Aucaners, alle hoop voor het goede ijdel en vruchteloos is.”

In een brief van 11 november (59) (aan de Procureur-Generaal) staat: „Van nuttige werkzaamheden, zoo in hun eigen belang, als voor het algemeen, nog van beter levenswijze, Godsdienst of meer beschaving, zien ik hoegenaamd niet het minste; omtrent dit alles blijven zij in hunne oude dwalingen volharden. Natuurlijk zal zulks latertijds veel kwaad aan de Eigenaren van slaven veroorzaken, het komt mij voor UEdGroot-Achtb., als belangrijk en wenschelijk voor het algemeen welzijn, dat er middelen konden gevonden worden om hen tot beter denken te overijlen. 's Mijns inziens zou het raadzaam wezen de Aucaners te verplichten hunne namen op te geven en die te moeten behouden, ook zouden zij

in dorpen, maar niet geïsoleerd zoo als thans het geval is, dienen te wonen, eens daaraan gewend zijnde, dan geloof ik dat zulks voor eerst ter hunner beschaving zou bijdragen." Tenslotte, in zijn verslag over het vierde kwartaal, 30 december 1856 (59) meende hij: „Zij begrijpen geenssinds de vergunningen aan hun toegestaan, nemaar beschouwen dezelve alsof het gouvernement daartoe was verplicht, dit was vroegertijd hunne denkwijze als hun iets werd aangezegd, ten allen tijde was hunne antwoord, ja dat is zeer goed, en even waren zij vertrokken of handelden na willekeur, zooals nu het geval is”.

Ondanks zijn, voor de 19^e eeuw allerm minst ongewone, minachting en afkeer van de levenswijze der bosnegers, had Dhondt over deze kwestie een betrekkelijk juist oordeel. De reacties van de Djoeka's op de hun toegestane „gunsten” waren dezelfde als die op de hun toegezegde geschenken: zij beschouwden deze zaken als hun rechtens toekomende. Zij waren niet van zins om door verandering van hun gewoonten ten behoeve van de welvaart der kolonisten, hun dankbaarheid te tonen. Met Dhondt's voorstel de Djoeka's over te halen vaste namen aan te nemen en hun half-nomadisch bestaan op te geven en zich in dorpen te vestigen was hij zijn tijd zelfs een eeuw vooruit. Zijn scepticisme over de uitkomst der hooggespannen verwachtingen van de samenstellers der nieuwe maatregelen was gerechtvaardigd. Uit de rapporten van Slengarde blijkt dat de resultaten nog al teleurstellend waren.

In diens verslag in de Koloniale Verslagen van 1857 in de paragrafen over de bosnegers staat: „„het is te hopen”, zegt de Gouverneur, „dat deze milde bepalingen de toenadering der boschnegers tot het bewoonde gedeelte der kolonie zullen bevorderen, en hun meer werklust zullen inboezemen.” In elk geval is het te voorzien, dat de aanvoer van hout door hen op grootere schaal zal plaatshebben. Ten aanvankelijke blijke van den goeden invloed der nieuwe verordeningen op de boschnegers zij aangeteekend, dat de Aucaners, die vroeger schier naakt zich in de stad vertoonden, er thans prijs op schijnen te stellen om behoorlijk gekleed te voorschijn te komen. Wordt de zucht naar eenigen tooi aangewakkerd, dan zal er gewonnen zijn, dat niet alle verdiensten aan drank worden besteed. Van hunne werklust zal men zich echter voorlopig niet te veel illusie dienen te maken, daar eene poging om hen te bezigen tot arbeid aan de verbetering van het kanaal van Saramacca mislukt is.”

Ook in 1859 is er volgens Slengarde, in zijn rapport in de Koloniale Verslagen van dat jaar, in de werklust van de bosnegers geen verbetering gekomen: hij noemt ze nog steeds lui en vadsig.

§ 5 *Instelling van een salaris voor het Groot-Opperhoofd (1857)*

Aansluitend op de opgeheven controle-maatregelen werd het besluit genomen het zenden van geschenken te staken: de bosnegers zouden nu immers in staat zijn, door de grote vrijheid van beweging, en de verruiming van hun arbeidsmogelijkheden, zelf in hun behoeften te voorzien. Wel wilde men hiervoor een schadeloosstelling geven door het Groot-Opperhoofd van elke bosnegerstam een vaste toelage toe te kennen. Het verzoek om die toelage moest echter van de respectieve opperhoofden uitgaan om de toekenning ervan als een gunst te kunnen doen opvatten.

Opdracht om deze manoeuvre uit te voeren kregen de posthouders, van wie Kappler voor de Djoeka's. De 16^e october 1857 (58) meldde Kappler dat de Granman bij hem op Albina was verschenen en „het hem confidentieel gedane voorstel gretig aannam”.

Ondertussen was de toestemming om toelagen voor de opperhoofden op de Surinaamse begroting te plaatsen door de Minister van Kolonien reeds gegeven (Gouv. Res. 384, 21 maart 1857), terwijl de Gouverneur aan de Procureur-Generaal op 21 maart meedeelde dat „Gelet op de aangehaalde dezerzijdsche missive waarbij aan den Minister van Kolonien zijn medegedeeld alle maatregelen door den Gouverneur genomen om de boschnegers te onttrekken aan de staat van afzondering waarin zij worden gehouden, met voorstel om aan de opperhoofden van deze stammen een pensioen * van f 25,— tot f 50,— 's maands toe te leggen, ter vervanging van lieverlede van de gebruikelijke geschenken.”

Aan Bijman werd toegezegd, dat hij vanaf 1 januari 1857 25 gulden per maand als toelage zou krijgen. „Zullende dit bedrag vermeerderd worden wanneer genoemd Groot-Opperhoofd doorslaande blijken blijft geven van zijne gezindheid, om naar de inzichten van het gouvernement te handelen, zooals hij bij de laatste samenkomst met den Gouverneur beloofd heeft [...] zullende deze kennisgeving en uitkeering van gelden door den posthouder aan de Marowijne aan hem afzonderlijk dienen gedaan te worden, ten einde het wekken van wantrouwen te vermijden.”

Kappler, teruggekomen van een tocht naar Djoeka van 2-19 november 1857, schreef in zijn verslag hierover, op 1 december (59) „Ik werd door het Groot-Opperhoofd zeer wel ontvangen, vond echter dat hij zich nog in zijnen huiselijke kring, nog in zijne omstandigheden veel van eenen gewonen neger onderscheid.

* Afwisselend spreekt men van toelage, salaris en pensioen.

Het was zijn eerste vraag of aangaande zijn verzoek om eene geldelijke toelaag mij eene gunstige dispositie was toegekomen, waarop ik hem zeide, dat Zijne Excellentie de Gouverneur hem eene toelage van f 25,— 's maands had gegeven en dat ik bevoegd was om dat geld uit te betalen. Ik gaf hem dierhalve f 25,— met het bemerken dat dit over den maand was waarin zijn rekest was ingediend, namelijk october, en dat hij dierhalve in dit jaar nog tweemaal f 25,— zou moeten ontvangen waarover hij dan ook uiterst voldaan en verblijd was”.

De regeling van de uitbetaling van de toelage verliep verder zonder moeilijkheden.

Hoewel dus nu het zenden van geschenken op geregelde tijden ter verdeling onder de betrokken bosnegerstammen gestopt was, deelde men nog wel giften in natura uit aan bosnegers die naar de stad kwamen. Hiervoor had men zelfs een kleine post op de begroting uitgetrokken, meestal onder het hoofd: „Transportkosten, loonen en geschenken ter vergelding van kleine diensten en begrafeniskosten van bosnegers en indianen”. Een bedrag dat varieerde tussen ongeveer 1000 en 2000 gulden.

Kappler beschrijft in zijn „Holländisch Guiana”, deze geschiedenis ook, iet of wat gewijzigd wat plaats en tijd betreft, maar wat de overige feiten aangaat exact.

„Während er nun sein Essen kochte, wozu ich ihm, da er mir seine Noth, weder Fisch noch Fleisch dazu zu haben klagte, aus meinem Vorrath ein Stück Speck in den Topf steckte, fand ich, denn wir waren ganz allein, die beste Gelegenheit, mit ihm über einem Punkt meiner Sendung zu sprechen, von dem ich zum Voraus wusste, dass es mir auch ohne diplomatische Schlaueit gelingen werde, nemlich die Aufmunterung an ihn das Gouvernement um eine Besoldung zu bitten. Ich bedauerte zunächst, dass ein Mann von seinem Rang und Alter nicht einmal Switti Moffo,* das heisst Fleisch, Fisch, Speck, oder dergleichen Zuspeise zu seinem Essen habe, und meinte, dass das Gouvernement ihm wohl etwas zulegen könne, da ja jeder Buschnegerkapitän, wenn er nach Paramaribo käme, immer mit Salz, Reis, Speck oder dergleichen beschenkt würde, und da der Gouverneur ihm ja persönlich so wohl wollte, wurde ich an seiner Statt demselben meine Noth klagen, wodurch er sich vielleicht bestimmen liesse, ihm eine Jahresgehalt auszusetzen. Es käme, meinte ich, nur auf den Versuch an, und ich wolle gerne das meinige thun, dem Gouverneur die Sache im rechten Lichte darzustellen;

* Negerengels, afgeleid van sweet mouth.

ob dieser sich bewegen lasse wisse ich freilich nicht. Das fand alsobald geneigtes Gehör, denn obgleich die Buschneger bei allen Anträgen der Blanken Misstrauen hegen und sie in Berathung ziehen, so werden, wie überall in der Welt, Geschenke stets angenommen, und noch am selbigen Abend schrieb ich in neger-englischer Sprache die Bittschrift des schwarzen an den weissen Gouverneur, und unterzeichnete ersterer mit einem grossen Kreuz, wobei ich ihm die Hand führte, seinen Namen. Er bekam denn auch sogleich ein jährliches Salair von 300 fl. dass als er fünf Jahre darauf starb, auf seinen Nachfolger übergieng.”²⁸

§ 6 *De Bonni-negers worden onttrokken
aan het voogdijschap der Djoeka's (1860)*

De vrede met de verschillende wegloperstammen in 1760 - 1762 had zoals eerder gezegd niet de rust gebracht die men er van verwachtte. Slavenmachten liepen weg, sloten zich aaneen en noodzaakten de kolonie een kostbare guerillastrijd te voeren. De grootste en gevaarlijkste groep weglopers bestond uit slaven uit het Cottica-gebied, onder leiding van het opperhoofd Bonni. Hun optreden: plunderen van plantages, brandstichting en moord, was aanleiding tot het oprichten van het „Vrijcorps”, in 1772, samengesteld uit door de Societeit vrijgekochte slaven, speciaal opgeleid voor patrouilletochten tegen de weglopers, en het versterken van de aanwezige troepen met 800 man, onder leiding van een Zwitser, Kolonel Fourgeoud. Deze strijdmacht slaagde er in, met grote moeite, verlies van zeer veel mensen en enorme kosten, Bonni met de zijnen (de Bonni's) uit het bewoonde gebied van de kolonie te verdrijven. In 1776 trok hij de Marowijne over en vestigde zich op Frans gebied.

De Gouverneur van Frans-Guyana gaf hiervan kennis aan Gouverneur Nepveu en stuurde (1777) zijn intendant: P. V. Malouet, om deze kwestie te regelen. Frans-Guyana, dat met tekort aan werkkraft kampte, zag de komst der Bonni's met welgevallen, maar om vooral het odium niet op zich te laden, dat wegloper-onderdanen van Suriname met open armen werden ontvangen, had Malouet opdracht te protesteren tegen het over de Marowijne drijven der weglopers, waarbij men er op rekende, dat Suriname toch niet in staat zou zijn hen gewapenderhand terug te halen.

Inderdaad besloot Suriname de Bonni's met rust te laten, zolang zij zich niet meer in de kolonie vertoonden.

Geruchten dat Bonni opnieuw zou terugkeren bleven echter de ronde doen, en toen de Djoeka's (Aucaners) na eerst een paar aanvallen op

hen gedaan te hebben (ze beschouwden de Bonni's als concurrenten op de Marowijne) plotseling vrede met hen sloten in 1780, maakte men zich in Paramaribo grote zorgen. Men trachtte zoveel mogelijk wantrouwen te wekken bij de Djoeka's tegen de Bonni's, vooral met behulp van geruchten dat de Fransen de Bonni's aan wapens hielpen. Toen Bonni inderdaad in 1788 plotseling zijn strooptochten hervatte, hielden de Djoeka's zich afzijdig. Het Vrijcorps onder leiding van kapitein Stoelman richtte een militaire Post op aan de Marowijne. In 1789 slaagde hij er in een aanval van Bonni af te slaan en hem te doen vluchten. Tenslotte kregen de Djoeka's de kans door verraad van een van Bonni's volgelingen zijn dorp Aroekoe onverhoeds te overvallen, en het opperhoofd der Djoeka's, Bambi, schijnt daarbij het beruchte opperhoofd Bonni gedood te hebben. De macht der Bonni's was nu voorgoed gebroken, zij trokken de Lawa-rivier op en de Djoeka's kregen opdracht hen ook verder in bedwang te houden. Deze opdracht werd vastgelegd in het in 1837 hernieuwde vredescontract.

Artikel 8 en artikel 9 van het „Politiek Contract” van 1837 luiden: 8. Zij blijven als voorheen de Regering guaranderen, dat de Rebellen van Anno 1805 * direct noch indirect iets tegen de blanken of tegen hunne goederen zullen ondernemen; en mogt dit gebeuren, dan houden de Aucaners zich ontslagen van den Eed met deze rebellen gezworen, en zullen de Aucaners alsdan de blanken, wanneer deze zulks van hen mogten vorderen, met kracht en magt bijstaan, en mogt de Regering het eens goedvinden, om de Rebellen te attakeren, dan zullen zij Aucaners neutraal blijven, en hen niet hinderlijk zijn, noch helpen; alsmede guaranderen zij dat de Bonninegers nimmer iets tegen eenen der blanken of deszelfs eigendommen zullen ondernemen, noch zich in eenige districten der kolonie zullen begeven.

9. Insgelijks zullen zij, ingevolge hunne reeds gedane belofte, aannemen, om, wanneer de Regering dit van hen vereischt, de rebellerende slavenmagten van welke plantaadje of waar ter plaatse dit zijn moge, te attakeren, te vangen en zoo nodig te dooden en daarenboven steeds moeten verhinderen, dat geen van zoodanige oproerige slaven zich vermengen met de Rebellen of Bonninegers.”

* Tijdens het Engelse bestuur kwamen in 1805 een aantal „Negerjagers”, of „Roodmutsen” leden van het „Vrijcorps” opgericht in 1772, in opstand op twee posten van het Cordon, bij de boven-Commewijne. Zij vermoordden een aantal blanken en trokken, versterkt met een aantal slaven van plantages, de Marowijne op. Zij vielen samen met de Bonni's de in allerijl versterkte post Armina aan, maar werden afgeslagen.

Hoewel uit deze bepalingen nog duidelijk het wantrouwen tegen de bosnegers sprak, nam langzamerhand onder de blanken in Suriname de angst voor aanvallen van de „bevredegde” bosnegers af: zij hielden zich betrekkelijk eerlijk aan de contracten. Bovendien verminderde het weglopersprobleem aanzienlijk door de op handen zijnde, zij het nog lang uitblijvende, emancipatie en vooral: men meende dat er een mogelijkheid voor het werven van arbeidskracht braak lag.

Wat de situatie aan de Marowijne betreft: men zag met lede ogen aan dat de Fransen uit Cayenne niet alleen aanspraken maakten op de Lawarivier, die zij, naar later bleek ten onrechte, als een zijrivier van de Marowijne-Tapahony beschouwden, maar bovendien zich niet weinig inspanden om de Bonni's voor zich te winnen. Berichten hierover vindt men in de brieven der posthouders vanaf omstreeks 1850.

Dhondt, die in 1846 een reis naar Djoeka maakte, noemde wel de Bonni's, maar repte nog niet over de Fransen. In zijn „Rapport en Dagboek” (94) schrijft hij: „De Aucaners zijn, zooals ik bij de approximatieve opgave der bevolking van dezen volkstam de dato 24 Maart dezes jaars heb gezegd, foraal met de Boninegers en Ribellen van 1805 vermaagschapt, zulkdanig zelve dat de drie stammen niet meer zijn de onderscheiden en als het ware als één volkstam moeten beschouwd worden, boven dit alles wonen de Boni negers * en rebellen van 1805 met Aucaners en wederkerig deze met laatstgenoemden. Niet tegenstaande deze zaamenleving, houden zij Aucaners uit baatzucht en luyheid de Bonni en rebellen negers in een zeker bedwang, maar zonder verder doel dan hebzucht en van werk van deze gedaan te krijgen.

Eenige dagen geleden hebben de Boninegers een Granman, genaamd Adam aangesteld, de oorzaak daarvan heb ik niet komen onderscheppen, alleen heb ik gezien, dat het Groot-Opperhoofd Bijman daarmede genoegen neemt, ook dat de vriendschap onder alle deze negers tot overdreven loop, waarom als er onvoorziende onaangenaamheden mogten ontstaan, zoude men niet alleen met de Aucaners maar ook met de overige voornoemd en veelvuldige weglopers die aldaar en elders te groote getale van zwerven, te doen hebben.”

Uit andere brieven blijkt niet dat de Djoeka's zich zo met de Bonni's en de „Rebellen van 1805” vermengd hebben: zij leefden wel degelijk in aparte dorpen. Ook wat de aantallen betreft vergist Dhondt zich: hij meent nog maar één rebel en ongeveer 80 Bonni's te vinden. Enkele

* Zoals vaak, gebruikt Dhondt ook hier verschillende schrijfwijzen: Boninegers, Boninegers en ook wel Bonnis.

jaren later echter, in 1856, geeft hij in een kwartaal lijst op: 1200 Bonni's en 400 rebellen! Kappler evenwel, die in 1857 een reis naar de Granman der Djoeka's maakte, schatte het aantal rebellen in hun dorp Poligoedoe op circa 30 man en vernam dat het aantal Bonni's aan de Lawa omstreeks 600 man bedroeg, dit lijkt een veel aannemelijker schatting.

De berichten over de Bonni's blijven nu schaars tot 1853.

In dat jaar bleek dat het Groot-Opperhoofd der Djoeka's zich ongerust begon te maken over activiteit van Franse kolonisten in het Marowijnegebied. Ook hij vermoedde waarschijnlijk dat het de Fransen om arbeidskracht, in het bijzonder van de Bonni's te doen was, en hij zag zich niet graag beroofd van zijn, met toestemming van het gouvernement, in slavernij gehouden mede-bosnegers.

De voor Kappler waarnemende assistent-posthouder C. Stein schreef 8 februari 1853 (9) aan de Raad Commissaris der Inlandsche Bevolking:

„Kapitein Jackie van de Aucaanders verzoekt mij, uit naam van het Groot-Opperhoofd Bijman, het volgende UEd. Groot Achtb. mede te deelen: daar er laatst (maand Nov. a^op^o) een corjaal met Franschen de rivier is op komen varen tot in Auca en zijlieden gehoord hebben er *eene fransche kolonisatie in deze rivier gevestigd word*, maken zij zich daarover zeer *ongerust*, waarom hun Groot-Opperhoofd Bijman en zijn raad, gaarne van UEd Groot Achtb. daaromtrent eenige inlichtingen wenschte te hebben en te weten wat deze kolonisatie ten doel heeft, en hoeverre zij zich *met vreemdelingen* dat geen Hollanders zijn — en boven Tappoedam zich *hebben te gedragen*. Vooral! daar er beneden hun, Bonni en Rode Mutsen negers * wonen, die niet met het Hollandsche Gouvernement bevredigd zijn. *Zij* Aucaanders niet gaarne de schuld zoude willen dragen, als er eenig ongeluk, of iets onaangenaams met vreemdelingen voorviel, die de rivier op na boven wilde gaan, en waarom! dan ook altijd vroeger de manier geweest is, dat als vreemdelingen na boven wilde gaan, hiervan aan het opperhoofd kennis werd gegeven, en die vreemdelingen of wie hij ook zij, met voorkennis van het gouvernement, in *hun* corjalen en onder *hun* geleide ter voorkennis van onaangenaamheden of ongelukken —, na de boven rivier of waar zij gaan wilde, wierde gebragt”.

Stein schreef verder dat twee Fransen de rivier opgevaren waren, een zekere Lugard, om caoutchouc te verzamelen, en „Tollende”, een Frans-

* Deze zijn Rebellen van 1805, zo genoemd naar de rode mutsen die zij in het Vrijcorps droegen (Negerengels: Ledi Moesoe).

man in dienst van Montecattini,* zij zouden echter zonder medeweten van Montecattini helemaal tot in Djoeka zijn doorgedrongen.**

De 25^e juli 1856 arriveerde Bijman in Albina, op doorreis naar Paramaribo om persoonlijk de mening van het gouvernement over deze kwestie te vernemen. Kappler schreef de 26^e juli (58) aan Slengarde „UEdele is te wel met de affaires der Aucaners bekend, om niet te weten dat de gevolgen om de Bonninegers den toetrede naar de Beneden-Marowijne of zelfs naar de bewoonde kolonie toe te staan, niet zoo nadeelig voor het algemeen zullen zijn, als zij *** zullen voorgeven. Integendeel verkeer ik onder de indruk dat, door toelating der Bonninegers, meer vrijheid en handel hier zal ontstaan, en dat ook de Aucaners zoodra zij hunne commerciele betrekkingen tot de Bonninegers verloren hebben, door arbeid datgeene moeten zoeken te verdienen, wat hun door het gemis van den handel met geenen verloren gaat. De vrees der Aucaners dat de Bonninegers in vrijere handel met de Blanken kunnen komen is onbeschrijfelijk, en was alleen het dreigen van den heer Tollenge de bonninegers te engageren, genoegzaam in staat, dat de Aucaners hem hunne bragten.”

Op dezelfde dag dat Bijman op Albina verscheen, bezocht ook de Gouverneur van Cayenne, Admiraal Bondin, Kappler's etablissement. Kappler stelde Bijman aan de Franse gouverneur voor en schreef hierover de 27ste juli (58) „Wat mij van belang scheen, en vooral alle boschnegers gevoelig troff, zijn de gevoelens van Zijne Excellentie de Gouverneur van Fransch Guiana, omtrent de Bonninegers, een vrij talrijke stam onzer voor ca 70 jaren ontvluchten slaven, welke geenen tractaat met het bestuur dezer kolonie hebben aangegaan en bij wijze van spreken onder surveillance der Aucaners leven. Deze Bonninegers bewoonen de Lawa, eene groote uit de fransche Guiana stammende rivier, beneden**** het door de boschnegers geoccupeerde land en omtrent 3 à 4 dagreizen van hier afgelegen. Zij worden door de Aucaners in zekere staat van confinement gehouden en ontvangen door interventie van dezelfde,

* Deze Tollende (Tollinck, Dollinck of Tollenche) had contact met de Bonni's en kreeg hun vertrouwen. Zijn nederzetting lag aan de Siparawini-kreek, op de linkeroever van de Marowijne. Hij trachtte hen als arbeiders te engageren en naar de beneden Marowijne te krijgen, eerst voor Montecattini, later voor zich zelf. Het Franse bestuur zag dit natuurlijk gaarne.

** Uit latere brieven blijkt dat het gouvernement reageerde op de ongeruste opmerkingen van het Groot-Opperhoofd, maar de correspondentie erover vond ik niet in de brievenboeken.

*** De Djoeka's (Aucaners).

**** Dit moet zijn boven.

hunne benooidigheden aan Europeesche artikelen waarvoor zij voor de boschnegers moeten arbeiden, als hout vellen, corjalen maken en ook naar ik vermeen aardvruchten plukken. Zij kunnen derhalve ook, daar zij van de Boschnegers wantrouwend bewaart worden, in geene directe aanraking met de aan de Beneden-Marowijne liggende etablissementen komen, indien hun dit ook door het bestuur te Paramaribo ware toegestaan.

Zijne Excellentie de Gouverneur van Fransch Guiana gaf mij te kennen dat hij gaarne zag, dat deze, op fransche grondgebieden gevestigde negers, naar de Beneden-Marowijne konden afkomen, en daar hunne producten verkoopen, of zich in arbeid begeven waardoor de aan deze rivier gevestigde Europeanen zich van meerdere en wellicht goedkopere werklieden konden voorzien en de nijverheid in deze rivier wezenlijk wierd bevorderd.

Dat deze bemerkingen Zijner Excellentie zeer juist zijn, behoef ik UEd. Groot Achtb. niet uit elkaar te zetten, en vermeen ook niet dat in het geval het bestuur te Paramaribo goedvond aan de Bonninegers toe te staan naar de Beneden-Marowijne of zelfs naar de bewoonde Kolonie te mogen afkomen, dit tot ongeregeldheden zoude aanleiding geven, gelijk de Aucaners vreezen.

Deze voor de Aucaners zoo gewichtige zaak, welke hen van alle hunne handelsvoordeelen zoude kunnen berooven, zal nu eersdaags met UEd Groot Achtb. door Beiman worden besproken en zullen zij alle maar denkelijke zwarigheden en tegenkantingen maken om de hooge regeering van het gevaarlijke van zulke toegevendheid te overtuigen."

Bijman vertrok dus naar Paramaribo en vernam daar de mening en kreeg instructies van het gouvernement. Dat de zaak niet afdoende geregeld werd, blijkt uit een brief die Bijman via Kappler aan de Gouvernements Secretaris Lisman stuurde, in 1857, de 27^e februari (59):

„WelEdel Heer!, Daar is altijd de geplaagt van den Heer Tollinck [d.i. Tollenge] bij mij na Auca, hij wil mijne volke tot Franse maken, zoo wilde ik niet hebben, het is al twee maal dat hij bij mijne volken ben geweest, om vreden met hun te maken, dus eens gezegd, dat niet welle hebben, want wij zijn geen negers van Franse, wij zijn negers van de hollander, daarom neemt ik de vrijheid en zende deze brief aan UEdele om het verder voor mij op te zoeken bij de gouverneur van ons, of dat hij magt heeft gegeven aan de Gouverneur van Cayenne; dus verzoek ik UEdele mij weder schriftelijk terug te geven, want de negers zal mij antwoorde niet zoo goed wederkerig brengen. Na groeten zoo blijf ik in achtung, Bijman. P.S. Bijman verzoek UEdele om wat te geven aan de

brenger deze brief, want hij heeft ze gezonden zonder niets, om de boodschap zoo schielijk als mogelijk is om aan UEdele mede te deelen."

Wie deze brief voor Bijman opstelde wordt niet vermeld, wel schrijft Kappler er de 14^e maart (59) bij: „De overbrenger van dit, kapitein Jantje van Bleiloo, word door het Groot-Opperhoofd naar Paramaribo gezonden, om aan Zijn Edel Groot Achtbare onze geëerden Chef, bezwaren voor te brengen over eenen franschen bewoner dezer rivier, welke onlangs eene reis naar de Boven-Marowijne heeft ondernomen, met het doel om eenige Bonninegers te engageren om voor hem hout te vellen. — Ik heb op dezelfde klagte reeds aan Beiman te kennen gegeven, dat ik nog schriftelijk, nog mondelings hunne geschillen met de franschen aan het bestuur zoude mededeelen, daar hem reeds voor 4 jaren was te kennen gegeven, hoe zij zich jegens de franschen hadden te gedragen. Ik verwijs dierhalven genoemde kapitein aan UEdele."

Het gouvernement zag in dat handhaven van de situatie tot onaangenaamheden leidde. De Fransen beklagden zich over de tegenwerking en de houding der Djoeka's. De situatie aan de Lawa, die vooralsnog als Frans beschouwd werd, terwijl de Bonni's nederlandse onderdanen waren, was moeilijk ter plaatse op te lossen. Zowel Paramaribo als Cayenne waren het erover eens dat verplaatsen van de Bonni's naar de Marowijne gunstige gevolgen zou hebben (ieder dacht hun arbeidskracht voor zich te kunnen aantrekken). De enige manier om dit te bereiken, meende men, was hen aan de voogdij der Djoeka's te onttrekken. Men voelde zich in de kolonie zeker genoeg om het risico van de woede der Djoeka's hierover te nemen.

De suggestie van Kappler, dat de Djoeka's zelf door een dergelijke maatregel tot meer arbeid en contact met de beneden-rivier zouden worden gebracht, was een reden te meer om tot maatregelen over te gaan.

Tijdens een bezoek van Gouverneur van Lansberge aan Albina in augustus 1860, waarbij Kappler's, inmiddels van houtexploitatie op vee-teelt overgeschakelde bedrijf (hij leverde aan St. Laurent en andere penitentie-centra) bezocht werd, evenals de Franse strafetablisementen aan de overkant der Marowijne, vond een onderhoud met het Groot-Opperhoofd Bijman plaats. Hem werd medegedeeld dat het gezag der Djoeka's over de Bonni's „onwettig of ten minste verjaard" was, en dat een commissie deze zaak zou komen regelen. Bovendien werd hem voor ogen gehouden (zoals de Gouverneur in de Koloniale Raad van 20 oktober 1860 meedeelde) „dat zij zich moeten onthouden van geweld te plegen jegens fransche onderdanen, wanneer deze de rivier opvaren en

hun daartegen geene hinderpalen in den weg moeten leggen." De Gouverneur deelde de Koloniale Raad (20 oktober 1860) de opdracht waarmee de Commissie naar de Boven-Marowijne zou vertrekken mee. De hoofdpunten waren:

„a Den Bonni-negers aan te zeggen, dat nu al het met hunne voorzaten gebeurde, door het Bestuur wordt vergeten en mitsdien van stonden aan op hen van toepassing worden verklaard dezelfde bepalingen en hun worden toegekend gelijke gunsten als thans ten aanzien van de boschnegers zijn vastgesteld; en dat zij gevolgelijk aan de Aucaners niet onderworpen, maar met hen geheel gelijk gesteld zijn;

b Aan het Opperhoofd der Aucaners, Bijman, ten overstaan van zijn kapiteins, aan te zeggen, dat zij tengevolge van het sub a vermeldde, ontheven zijn van alle naar hunne meening tot dusver bestaan hebbende verantwoordelijkheid ter zake van de bewegingen en daden der Bonni-negers, en dat zij dezen in geene onderworpen positie mogen houden.

c De Aucaners zoowel als de Bonninegers uit te noodigen zich nader bij het bebouwde gedeelte der kolonie te vestigen met te kennen geving, dat zij na daartoe verkregen vergunning van het Bestuur, zich op domein-gronden zullen mogen nederzetten."

De leden van de Koloniale Raad, naar hun mening gevraagd, bleken bij monde onder anderen van de Procureur Generaal Mr. J. W. Gefken en het lid May zeer sceptisch tegenover het plan te staan. De Procureur Generaal vreesde „dat deze menschen bij hunne werkeloosheid en hun gemis van alle zedelijkheid een ongelukkig voorbeeld, bij de emancipatie, aan de alsdan te emanciperen bevolking zullen aanbieden." De heer May meende dat „welke schoone beloften zij ook aan de commissie mogten afleggen, die toch niet zullen gestand doen." Men geloofde dus niet in de gewenste gevolgen, maar vond „gezien de tegenwoordige toestand der kolonie" waarbij „vermeerdering der bevolking gewenst is", dat elke poging daartoe moest worden aangewend, en de commissie dus gezonden.

Het lid van de Koloniale Raad F. S. Eyken Sluyters en de Inspecteur der Domeinen, van de Nijverheid en den Landbouw, H. C. J. Slengarde vertrokken in oktober 1860 en keerden in november terug. Zij schreven een levendig verslag, dat een beschrijving geeft van de reis op de rivieren, de levenswijze der bosnegers, de reactie der Djoeka's en Bonni's op de nieuwe maatregelen, en, — dit naar aanleiding van de tweede opdracht der commissie, — van de loop van de Marowijne, de Tapanahony en de Lawa, waaruit bleek dat de Tapanahony een zijrivier is en de

Lawa de voortzetting van de Marowijne (ook de Franse officier Romny, die zich vanaf Albina bij het gezelschap had gevoegd en die er van uitging dat de Lawa met zijn bewoners de Bonni's onder zeggingschap van het Franse Gouvernement vielen, werd er ter plaatse van overtuigd dat de Lawa nederlands bleek te zijn).

Het Groot-Opperhoofd Bijman dat zich bij het onderhoud met de Gouverneur op Albina ogenschijnlijk bij diens voorstel had neergelegd, fulmineerde woedend, te midden der zijnen, tegen de nieuwe plannen, en was slechts met moeite over te halen er zich — mokkend — in te schikken. Tot welk geïmproviseerd „tactisch” spel de commissieleden in extremis gedwongen werden, meldt het verslag op 11 november: „Heden morgen vernieuwden zich de bezwaren. Aleer tot het afreizen over te gaan, wilde men het orakel raadplegen, ten einde de gezindheid dienaangaande van de onzichtbare magten — de Jurkas, de schimmen der afgestorvenen — te kennen. Een haan werd gebragt en onder eenige afgodische rites geslagt aan den voet van een hunner afgodsbeelden. De ingewanden onderzocht zijnde, bleek het dat die zwart waren; dit duidde afkeuring aan en nu was er niets aan te doen, nadat de kwade geesten er zich niet mede vereenigden. Wij waren hierdoor in geen aangenaam parket gebragt, daar het ons bewust was, hoe moeylijk de boschnegers terug te brengen zijn van zulke uitspraken. Wij stelden echter voor, nu de gevoelens der kwade geesten bekend waren, om ook die van de goede geesten te raadplegen, en boden daartoe een anderen haan aan, met aanwijzingen tevens, hoe die geslagt moest worden. Dit werd aangenomen, en tot ons geluk waren de ingewanden wit; een derde haan onderging het zelfde lot, en ook daar sprak het orakel gunstig. Nu was de zaak geregeld en zelfs de bijgelovige Djambi tevreden gesteld.”

(N.B. Toen Kappler tijdens de geschenken-kwestie* in 1850 het Groot-Opperhoofd een dienstbrief in handen gaf om er de goden over te raadplegen, werd hij hierover à faire genomen door... Slengarde, onder anderen omdat het strijdig was met het streven van het Bestuur, „om hen in bijgeloof en afgodische begrippen te sterken”!)

Het gezelschap begaf zich nu naar de Bonni's om daar de heugelijke tijding te brengen. Nadat men eerst met groot wantrouwen was ontvangen, slaagde de blanken erin de negers van hun goede bedoelingen te overtuigen en sloeg de stemming om in grote blijdschap, slechts getemperd door angst voor wraakneming der Djoeka's. „Er wordt besloten, vermits de hutten zoo bekrompen zijn, om onze tent op te slaan,

* Zie Hfst III, 3, pg 64.

hetgeen met medewerking der bevolking dan ook spoedig en goed gedaan is. Hierbij assisteren vrouwen en kinderen met de uitgelatenste vreugde. — Onze personen, alles wat wij bij ons hebben, wekt de hoogste bewondering op. Gedurig herhalen zij dat wij Goden zijn, die hun toegezonden worden om hen wel te doen. — „O, Boni-negers!” is de uitroep, — „wie had ooit durven denken, dat wij hier blanken zouden zien en dat nog wel Hollanders!” — Wij zijn in onze hut bijna geen meester meer van de ruimte, vooral de vrouwen, die voor het meerendeel veraf zijn van schoonheden te wezen, of het uiterlijk van volkomene gezondheid bezitten, matigen zich groote vrijheden aan!” De Fransman Tollenge bevond zich bij de aankomst der Commissie al bij de Bonni's, en bleek een groot vriend der bosnegers te zijn, en „een werkzaam auxiliair” van het Franse gouvernement, die naar de commissie vreest „alle pogingen zal aanwenden om zich van de diensten dier menschen in de eerste plaats meester te maken.” „Het is voorzeker te betreuren” verzucht het verslag, „dat het Nederlandsche Gouvernement zich het lot der Aucaners en Boni-negers niet eerder en krachtiger heeft aange-trokken.”

Echter, door de houding van de officier Romny en van Tollenge zelf, die erkennen dat de Lawa en dus de Bonni's Nederlands bezit zijn, gerustgesteld, werd tenslotte overeengekomen: „dat de heer Tollenge, die zich ten deze hoogst bescheiden en belangloos heeft gedragen, de emigratie der Boni-negers besturen zal, waartoe volgens zijn meening en die der negers wel een paar jaren verlopen zal al eer die ten volle zal zijn ten einde gebracht”. Voor de naaste toekomst besloot men: „over 8 à 10 dagen zal Tollenge met een twintigtal huisgezinnen afzakken, die voorlopig, en tot het Nederlandsche Gouvernement de vergunning verleend heeft aan den stam der Boni negers, om zich tusschen den gewezen militairen post Armina, en het Etablissement Albina, dus op den Nederlandschen oever der Marowijne neder te zetten, bij hem zullen blijven wonen en werken. Later zullen de Boni-negers als nuttige arbeiders zich wel over de kolonie Suriname verspreiden en hangt dit geheel af van den invloed, welchen den Heer Kappler op hen zal weten te krijgen.”

Wat de Djoeka's betrof, voelde de commissie zich niet helemaal gerust, zij schreef daarover: „Wij achten de bemerking hier niet ongeplaatst, dat — zoo het van groot gewicht en belang is om relatien aan te knopen en te onderhouden met de Indiaansche volkstammen, — het niet minder aan te bevelen is, om door eene levendige communicatie met de Aucaner bosnegerstam, de bewegingen van dezen laatste in het oog te blijven houden, daar hetgene door ons waargenomen werd, wel

eenigszins zou doen denken aan de mogelijkheid dat de Aucaners in hunne eigenwaan en overmoed, wel eens moeyelijkheden aan de blanke bevolking kunnen berokkenen. — Hoezeer wij geene directe aanleiding hebben om zoo iets reeds dadelijk te veronderstellen, meenen wij toch het Gouvernement ons gevoelen hieromtrent niet te mogen verzwijgen. Zoowel uit dezen hoofde als tengevolge der fransche deportatie aan de Marowijne mag het betreurd worden dat de Post Armina verlaten is.”

De commissie was zoals uit het verslag blijkt zeer tevreden met de bereikte resultaten en vond „dat zij in de hun opgedragen taak, voorzooveel dit tot dusver doenlijk was, alleszins zijn geslaagd.”

Weliswaar had de commissie inderdaad haar opdracht met succes uitgevoerd, de plannen van het gouvernement met de Bonninegers verliepen echter niet naar wens.

Kappler schreef de 15^e februari 1861 (61): „de Bonni-negers werken steeds bij den heer Dollinck [= Tollenge] welke den vrijman Beeks naar de Lava gezonden heeft om nog meer te engageeren. Ook de heer Romni is voornemens in de maand Juni wederom eene reis naar de Bonnies te onderneemen om zoo veel hunner als mogelijk naar beneden te brengen.” en de 16^e maart (61): „op 1 Maart kwam het Groot-Opperhoofd Bijman hier, mij verzoekend de Bonninegers te bewegen naar Beneden-Marowijne te verhuizen. Daar dit ook de meening Uwer Groot Edel Achtb. is, zoo verwacht ik daaromtrent later Uwe orders; ik twijfel edog dat wij onder de tegenwoordige omstandighedens eenige invloed over de Bonninegers zullen hebben, daar de Franschen alles beproeven haar in hunnen diensten te krijgen. De heer Riolet heeft, zoals men zeide, eene uniform medegebragt voor hunnen chef en worden deze negers met eene familiariteit behandeld, waartoe ik niet kan overgaan.*

Op Bijman zelf kunnen wij geen staat maken, daar hij van beide deelen parthij zoekt te trekken en zoo onderdanig als mogelijk jegens de franschen is, welke hij boven dit vreest. [. . .] De Heer Romni had een lang onderhoud met mij over het afbrengen der Bonninegers het welk hij met Bijman had afgesproken. ZijnEdele zal in de maand July naar de Bonninegers gaan en dezelve trachten overtehalen naar beneden te komen en zich in de nabijheid van Armina onverschillig op fransch of hollandsch grondgebied (car ce sont gens libres) te vestigen. Desnoods zal men geweld gebruiken. ZijnEdele wenscht dat het hollandsche gouvernement op dezelfde wijze met de boschnegers moet vervaren.

* Kappler bedoelt als ambtenaar, in de functie van posthouder, vide art. 15 van de Instructie voor de Posthouders.

Met de laatste mail zijn gearriveerd eigenaars eener Guttaperchafabriek om uit bolletriemelk gom te bereiden. De Marowijne wordt insgelijks tot dezen nieuwe tak van nijverheid uitgekozen. Ook een broeder van den heer Riolet, bezitter eener stoomhoutzaagmolen te Parijs is aangekomen en alles zal thans beproeven bonnis en boschnegers zich onderdaan te maken.”

De ongetwijfeld teleurgestelde Slengarde antwoordde Kappler op diens inlichtingen in een particuliere brief van 5 april 1861 (61) waarin hij deze zeer ongerechtvaardigde verwijten maakt. „Hoemeer ik over de kwestie van de Bosch- en Bonninegers nadenk, hoemeer ik tot de overtuiging kom, dat wij eigenlijk achter het net visschen. La Lava is ontegenzeggelijk de grensscheiding tusschen Fransch en Nederlandsch Guyana — het is de Marowijne — en dus de linkeroever, waaraan de Bonninegers zijn gevestigd, Nederlandsch grondgebied; dit laatste ware reeds genoeg om alle bemoeyingen onzer Fransche naburen ten einde dien stam tot zich te lokken af te keuren, en onwettig te doen zijn, maar de Bonninegers zijn afstammelingen van Surinaamsche negers en spreken de taal van onze negers. Wij mogen dus niet gedoogen dat deze werkrachten ten nutte van Cayenne bestemd worden. Het zal nu van den Gouverneur of van het Opperbestuur van het land afhangen wat van mijn voorstellen worden zal.

Dit acht ik mij inmiddels tot plicht U te zeggen, en twijfel ook in geenendeele of het Bestuur zal dezelfde opmerkingen maken, hoe heeft U met de verplaatsing en benutting dezer werkrachten, zoo strijdig met Uw eigenbelang en dat van het gouvernement zich kunnen laten overvleugelen door den heer Tollenche, en terwijl die persoon het zij van aangemoedigd en ondersteund door het fransche Gouvernement, rusteloos is bezig bij dien stam voet te winnen, en tot zich te trekken, wat werd er inmiddels van Uwe zijde met hetzelfde doel gedaan. En dan zal de eindvraag wel eens worden, waartoe het Gouvernement een bezoldigd posthouder in de Marowijne bezat? [...]

Ik moet U ronduit verklaren dat, indien zoosnel mijne belangen daarbij op het spel waren, of indien ik maar ettelijke jaren jonger was, men mij in die zaak niet den loef zou afsteken.

De schuld van de niet verhuizing der Bonninegers is nu niet meer aan de boschnegers of hunne isolatie toe te schrijven en zoude er slechts medewerking — beleidvolle medewerking — Uwerzijde vereischt worden om hen voor onze belangen te winnen. Onder meerdere zal ik nu aan Zijne Ex. den Gouverneur voorstellen:

a de herstelling van een militaire post in de Marowijne, met een intelligent officier tot kommandant en een geneesheer.

b om jaarlijks eene bepaalde som op de begrooting uit te trekken tot bestrijding voor reiskosten naar boven en voor eenige geschenken.

c de toevoeging aan den Posthouder van een intelligent mensch.

d remonstraties te doen bij het Gouv^t van Cayenne, ook wegens het a^op^o door hetzelfde met Bijman gesloten tractaat.

e onderhandelingen te openen met de Moravische leeraren of de R.K. geestelijkheid tot vestiging van een zendeling in hun midden.

f eene tweede zending to provoceeren naar de negerstammen in boven Marowijne of zelfs tot de Indianen verder landwaarts in.

Ik moet U dringend verzoeken een en ander geheim te houden”.

Het is duidelijk dat Slengarde, die zich in zijn optimisme na de reis naar de Djoeka's en de Bonni's bedrogen zag, de schuld op Kappler wilde schuiven. Daarbij kreeg de posthouder en passant het falen in het nemen van maatregelen door het Nederlandse gouvernement op de schouders geschoven. Slengarde deed het voorkomen alsof de door hem voorgestelde maatregelen genomen moesten worden als gevolg van het gebrek aan activiteit van Kappler. Niets was minder waar: als het Nederlandse bestuur had willen slagen in haar voornemen de Bonni's en de Djoeka's voor zich te laten werken, hadden deze maatregelen, overigens dezelfde waar Kappler n.b. al lang dringend om had verzocht, jaren eerder genomen moeten worden.

De redenen waarom de Fransen er zoveel beter in slaagden de Bonni's aan zich te binden werden door Kappler nog eens duidelijk gemaakt in zijn brief van 4 januari 1862 (61^a) „Met de twee fransche Etablissements St Laurent en St Louis gaat het goed vooruit, vooral met het eerste, waar op 18 October wederom een dertigtal gezonde vrouwen zijn aangebragt om van lieverlede te worden gehuwd. De vroeger aangebr. zijn allen getrouwd en wonen met hunne mannen op de hun toegewezen concessies langs de rivier [. . .] De bonni negers werken slegts voor de Franschen en is buitendien hun aantal niet groot.

Door hunne ligging in de Lava welke door twee kreeken de Inini en Aroea, in verbinding met het gecultiveerde land van Cayenne staat, waren de Bonninenegers hoewel onze taal sprekend, steeds in aanraking met franschen, terwijl zij met ons in hoegenaamd gene verbinding stonden. Verscheidene hunner werken op fransche plantaadjes en spreken zelfs fransch. Nooit heeft een Nederlander de Lava bereisd, slechts franschen hebben dit gedaan [. . .].

De bonninegers, door hen onderrigt dat in Cayenne geene slavernij meer bestond, wisten tegelijkertijd dat deze in Suriname nog niet was afgeschafft. Aan de beneden-Marowijne ontwaren zij de Etablissements der franschen, met militairen, hospitalen, priesters, kort alles wat men in eene geregelde Zamenleving noodig heeft, zij kunnen geld verdienen, worden ziek zijnde voor niets behandeld, kunnen christenen worden, dus, ontzag, hulp, broederschap . . .”

Dat men inderdaad „achter het net viste” zoals Slengarde spijtig opmerkte, blijkt uit het verdere verloop dezer geschiedenis. Weliswaar werd de Lawa door arbitrage van Tsaar Alexander III als een tot Suriname behorende rivier verklaard in 1891 (het grensverschil werd namelijk weer opgerakeld toen in 1885 goud werd ontdekt in het gebied tussen Lawa en Tapanahony), maar de Bonni's aan de Lawa zowel als degenen die zich aan de linkeroever van de Marowijne vestigden, werden beschouwd als bij Frans Guyana te behoren, en verklaarden dit in 1892 ook zelf te wensen.

§ 7 *De zending*

In de behandelde periode (1845 - 1863) komt in de correspondentie tussen posthouders en gouvernement verschillende malen de zending onder de bosnegers ter sprake.

De kerstening der bosnegers heeft, zij het in veel mindere mate dan die der slaven, en hoewel zelden zeer actief, niettemin af en toe de belangstelling van het bestuur gehad.

Die belangstelling nam actievere vormen aan naarmate de nieuwe idealen van de 19^e eeuw: de emancipatie der onderdrukte koloniale volken, — waarbij onder emancipatie zowel opheffing der slavernij, als beschaving door het brengen van de christelijke godsdienst, gecombineerd met onderwijs, werd verstaan —, aan overtuigingskracht wonnen en meer voorstanders, ook in de koloniën zelf kregen.

In de opvattingen van de bestuurders der koloniën vindt men de weerklank van deze emancipatie-ideeën. De overwegingen, die tot actief optreden op het gebied van kerstening leidden, waren van tweeërlei aard, en wel van practische: de hoop meer vat op de bevolking te krijgen, met als doel hun arbeidskracht in te schakelen, en van ideële: beter en gelukkiger mensen te maken, door hen bekend te maken met en te winnen voor, het in de ogen der christenen alléén zaligmakend eigen geloof.

Tussen deze twee uitersten kwamen gewoonlijk allerlei schakeringen

voor. Meestal echter werd het winnen van arbeidskracht zo niet als doel, dan toch als een verwacht, gelukkig bijverschijnsel van de kerstening beschouwd.*

Ook de in 1828 door een aantal Surinaamse notabelen opgerichte „Maatschappij ter bevordering van het godsdienstig onderwijs onder onze zwarte bevolking door middel der Moravische broederen” berustte niet op zuiver ideële motieven. Bij alle nobele bedoelingen was het brengen van godsdienst en onderwijs een „heilig” middel tot het doel: de slaven te leren berusten in hun lot en hun plicht te doen, d.w.z. hard voor hun meesters te werken. Ook bij de bosnegers, hoopte men, zou een bijproduct van de christelijke godsdienst: het besef van morele plicht tot arbeid (tot welzijn van de Kolonie!) ingang vinden.

De Djoeka's aan de Marowijne en de Tapanahony verzetten zich met succes tegen de zending, en waren bovendien moeilijk te bereiken.

In de brieven van posthouders en van het Commissariaat voor Inlandsche Bevolking komen nu en dan uitspraken over het nut van kerstening voor. Twee maal deed men een daadwerkelijke maar mislukte poging: in 1850, toen men hoopte tegelijk met de geschenken twee moravische broeders (Herrnhutters) naar de Tapanahony te kunnen sturen, en in 1856 toen Kappler in opdracht van de regering bij het Groot-Oppehoofd informeerde, of hij bereid was zendelingen toe te laten.

In een rapport over het niet uitleveren van een aantal weglopers, schreef Dhondt op 25 februari 1846 (35 F^{II}) aan Slengarde: „hiervan ook heb ik rapport gemaakt aan den heer Theil ** tijdens ik met verlof aan de stad was, die mij ten antwoord gaf, dat er met Aucaners nimmer iets goeds zal zijn aan te vangen, en dat is ook mijn mening. Zoo lang er geen maatregelen worden genomen om hun de kennis van de ware Godheid te brengen, en dat moet door godsgeleerden geschieden, want al wat ik daarover en over beschaving ook zeg, slaan zij in de wind en

* R. A. J. van Lier, sprekend over de tegenwerking die de zendelingen ondervonden van de plantageeigenaren in hun pogingen de slaven te bekeren, meent zelfs „De weerstand tegen de bekeering der slaven tot het Christendom verdween pas toen men in de 19^e eeuw hierin meer voordeel van nadeel ging zien [...]. Sneller dan de invloed van liberale ideeën werkte de noodzaak de bestaande slavenmacht op peil te houden en het aantal geboorten te vergroten [...]. Een van de oorzaken van het geringe aantal geboorten, meende men, was het ontbreken van een sterke huwelijksband onder de slaven en de promiscuïteit die onder hen heerschte. Men meende nu door de invoering van de Christelijke godsdienst de huwelijksbanden te kunnen versterken.”²⁷

** Slengarde's voorganger.

blijven bij hunne diep ingewortelde verkeerde denkwijzen voortdwalen [...]

Alzoo de Aucaners wezenlijk slim tot handel en . . . * zijn genegen en bovendien niet ver verwijderd van de beschaving voor een werkende volksklasse nodig, geloof ik dat zij met weinig opoffering en moeite tot nuttige menschen voor de maatschappij zijn te brengen en door onbaatzuchtige godsgeleerden, ben ik bijna zeker dat zij tot de kennis van de ware godheid zouden kunnen worden geleid. — Een en ander door het groot aantal der boschnegers is hoogst belangrijk voor deze kolonie, alwaar handen ontbreken en dus zekerlijk de attentie van het Gouvernement wel waardig en dat wel om diswille dat zij allen kloek en slank van gestalte en aan het klimaat zijn gewend.”

Slengarde maakte enkele maanden later een rapport op over de bosnegers voor de Gouvernements Secretaris (13 juli 1846 (12)). Over hun godsdienst, meende hij, „valt in het algemeen weinig te zeggen, en dat weinige is van dien aard, dat de meer beschaafde mensch er voor moet terugwijken. Afgodische vereering van boomen, klippen, watervallen, drijft bij hun boven. Wisse (vergiftiging) moet bij hun veel plaats hebben naar zij meenen, en de ongelukkige (mogelijk ook wel onschuldige) die daarvan wordt verdacht of beticht, is meestal het rampzalig offer van hun bijgeloof. Men verbrandt hem, na duldlooze kwellingen, levendig, en wanneer het hem soms gelukt om bijtijds zich uit de voeten te maken, wordt hij als vogelvrij beschouwd en door den eersten den besten die hem tegenkomt, sans ceremonies doodgeschoten.

De pogingen die aangewend zijn door zendelingen van de Moravische Broedergemeente om hen tot het christelijk geloof over te halen en te doopen hebben schipbreuk geleden op hunne volharding in het bijgeloof en hunne afkeer van orde en beschaving.”

In een verslag van 12 maart 1852 (89) van de Gouvernements Secretaris Lisman aan de Gouverneur staat: „De Boschnegers hebben zeer weinig begrip van godsdienst, de pogingen aangewend om hen van hun afgodische dwaalbegrippen terug te brengen en hen tot het Christendom te doen overgaan, hebben steeds schipbreuk geleden op hunne ingekankerde gehechtheid aan de overleveringen hunner voorvaders; deze vorm zeggen zij hebben zich daarbij steeds gelukkig gevoeld. In het laatst van 1850 hebben de Aucaners dan ook bij monde van den Granman ronduit geweigerd om twee leden van de Moravische Broeder-

* Onleesbaar woord.

gemeente die met dat doel bij de uitdeling der geschenken mede naar de Marowijne waren gegaan, naar Auca te brengen”.

In de verslagen van Slengarde en Kappler over de uitdeling van geschenken in 1850 vond ik geen woord over deze zaak.

Wel echter begon Kappler al in 1850 melding te maken van de belangstelling van de kant van Franse missionarissen. Zo meldde hij na een bezoek aan Mana, in Frans Guiana, 2 juli 1850 (8): „De prêtre missionnaire aan Mana, een zeer ijverig man, diep aangedaan door het wangelooft der Aucaners, heeft mij verscheidene malen verzocht om in eenige connectie met Bijman gebragt te worden [...] ook wilde zijn eerwaarde zeer gaarne een reis tot dat doel naar Auca ondernemen. Men lagcht natuurlijk op Mana om deze Proselytenmaakerij, daar ik echter vrees dat hij vroeg of laat zijne bekeerings verzoeken zal ondernemen, zoo wenschte ik door ZEdGrootAchtb. in dit geval eenige aanwijzing ten einde den goeden man voor de insolenties der Aucaners te behoeden.”

En 22 oktober 1850 (8) schreef Kappler: „Van Mana uit, wordt een pad naar deze rivier geconstrueerd, ook tracht men eenen canaal van de Accarony kreek naar de Marowijne te leiden. Men verwacht op Mana dagelijks de stoomboot „Le Voyageur” welke korten tijd geleden zich 14 dagen te Mana had opgehouden en welker kommandant de Marowijne gepeild heeft. De pastoor van Mana schijnt van deze ondernemingen veel werk te maken. Zijneerwaarde is gisteren naar bovengaande hier gepasseerd, denkelyk wel om Bijman (welke echter heden vertrekt) te bezoeken en een godsdienstige connectie met hem en met de Aucaners aan te knopen, welke naderhand misschien tot iets anders zoude strekken.”

Uit de correspondentie van Kappler in de volgende jaren blijkt duidelyk dat het zijn bedoeling was, het gouvernement op de hoogte te stellen van de in die jaren groeiende activiteit der Fransen om meer invloed te krijgen op de bosnegers aan Marowijne en Lawa, waarvan de missie-pogingen een deel vormden.*

Het duurde echter tot 1857 voor het gouvernement in ging zien dat de bemoeiingen van de Fransen met de bosnegers ernstige vormen gingen aannemen, en meende dat het sturen van een zendeling naar de Djoeka's een tegenwicht zou kunnen vormen tegen de bezoeken die de Franse paters aflegden.

Kappler kreeg in oktober opdracht om naar „Auca” te reizen, om de Granman aan te zeggen dat hij zijn aangevraagde toelage kreeg, en hem

* Zie Hfst III, 6.

over te halen een zendeling bij zijn volk toe te laten. Kappler's tocht duurde van 2 - 19 november 1857 (59).

Omstreeks 7 november, op het dorp Bleiloo (even boven Poeloegoedoe) sprak hij erover met een aantal kapiteins: „Ik vond hier zoo als op alle andere dorpen, niet eene zucht naar onderwijs of beschaving, welke hen moet bewegen eenen leraar onder zich toe te laten, maar slechts den wensch in dezen zendeling iemand te krijgen, welke als ambtenaar zoude kunnen fungeren en welken zij voor hunne veiligheid en gemak zoo nodig oordeelen.”

Tenslotte besprak hij de kwestie met het Groot-Opperhoofd en een aantal kapiteins en „ontving van hen volgende antwoord, welke ik zoo getrouw als mogelijk herhaal en welke de bijzijnde kapiteins ten hoogste goedkeurden.

— Dat hij wel wilde toestaan dat een leraar zich onder hen kon vestigen, dat hij egter nimmer toe zoude overgaan het Christendom aan te nemen, evenmin als de blanken het gebruik van lezen en schrijven zouden opgeven, om de obia's der boschnegers te vereeren, dat hij altijd had gehoord, dat in Boven-Suriname juist diegene der Saramaccaners het meeste aan ziekten leden en stierven, welke tot het Christendom waren overgegaan, de duidelijkste bewijs, dat deze religie niet voor hen geschikt was, dat hij niettemin den wil van het Gouvernement zoude nakomen en eene vergadering houden, en hunne gezaamtelijke gevoelens door monde van eenen kapitein mij toezenden, ook buitendien gaarne genegen was, indien een zendeling eene onderzoekingsreis wilde maken, denzelfde door boschnegers van Albina laten ophalen en gedurende deszelfs aanwezigheid in Auca de vergadering houden. — Hij verhaalde mij dat bij zijn laatste aanwezigheid aan de Beneden-Marowijne de heer Bar, bewoonder der fransche zijde, hem heeft doen bij zich komen, en hem dringend gebeden had, zoo lang bij hem te blijven, tot dat de priester uit Mana, welken den heer Bar, per expresse heeft willen laten halen, zoude zijn aangekomen. Dat hij zulks egter had geweigerd, en vertrokken was, thans is deze priester zelfs naar Auca en van zijne reis nog niet terug.”

Kappler voegde hier zijn eigen mening over de mogelijkheden voor zending aan toe: „Ik beken gaarne dat naar inzage der plaatselijke hinderpalen, [. . .] ik zeer twijfel of een zendeling met eenige vreugt onder hen zou kunnen werkzaam zijn, ware het ook dat het klimaat, hetwelk ik voor den Europeaan als verderfelijk beschouw, hem zijn gezondheid doe behouden. De verre afstand waarin zij van elkander woonen, hunne woonplaatsen zelfs, voor het grootste gedeelte op eilanden

aangelegd, zullen eenen zendeling in het uitoeffenen van zijn ambt belemmeren, daar niet te verwagten staat dat zij uit eigen beweging bij hem zullen komen. Tot elke reis heeft hij bosnegers nodig, die zich ruim laten betalen, en bij de zwervende levenswijze die zij voeren, is hij niet eens verzekerd hen op hunne woonplaatsen te zullen vinden.

Ware het dat de Aucaners te bewegen zouden zijn uit hunne verafgelegen schuilhoeken aan de Tapanahoni, zich beneden de Poligoedoevallen te vestigen (waartoe zij edog geene lust hebben) en zoo nader het bewoonde gedeelte dezer rivier te komen, en zoude het mogelijk zijn, de aan hen tot nu toe onderworpen stammen der Poligoedoe, Bonnignegers en Paramaccanengegers aan de dienstbaarheid [...] der Aucaners te onttrekken zou zoude hunne zwervende levenswijze moeten ophouden, en zij, zoo als de Saramaccaners, zich meer op de landbouw toeleggen, dan kan een ijverig leeraar veel goeds onder hen stichten; onder de tegenwoordige omstandigheden edog vermeen ik, dat de opofferingen der Moravische broeders, onder hen te wonen en te leeren niet beloond zullen worden.

Wilde een der heeren Moravische broeders eene reis naar Auca onderneemen, zoo zoude de kleine drooge tijd in February of Maart hiertoe het geschikste zijn en zoude ik dan aanraaden tot de Poligoedoenegers Indianen te nemen,* en van daar zich door de boschnegers tot den Granman te laten brengen. Dan heeft deze heer de gelegenheid de zaken zelf te beoordeelen en te bespoedigen, daar het wel te verwachten is, dat de antwoord welke het Grootopperhoofd ten aanzien dezer zaak zal zenden, wederom onbestemd en ontwijkend zal zijn."

Hoewel uit Kappler's brieven aan het gouvernement duidelijk te lezen was hoe weinig hij geloofde in het nut van zending onder de Djoeka's, raadde hij toch niet af er eens een paar ter verkenning te sturen, ook als tegenwicht tegen de ijver die de Fransen, en onder hen Pater Neu, een Elzasser, aan de dag legden.

Ook het gouvernement scheen er tenslotte niet veel heil in te zien. Men bleef wel over het plan spreken, maar het werd niet uitgevoerd.

In de Koloniale Verslagen van 1859, handelend over het jaar 1858, schreef Slengarde weliswaar: „onder het schrijven dezes verneem ik echter van den ass. posthouder Kappler dat, naar zijn inzien, de plaatsing te Auca van een leeraar thans minder tegenkanting zijdens de boschnegers zou ondervinden; zonder verwijl zal daarover dan ook met de

* Kappler bedoelt: met boten met Indianen bemand tot aan Poligoedoe, gelegen bij de splitsing van de Marowijne in Tapanahoni en Lawa.

zendelingen in onderhandeling getreden worden", in werkelijkheid gebeurde er op dit gebied niets.

In 1860 kwam de kwestie weer — indirect — ter sprake, in verband met het besluit van het gouvernement, de Bonni's aan de macht van de Djoeka's te onttrekken.* In de verklaring die de Gouverneur hierover in de Vergadering van de Koloniale Raad aflegde (1860, 20 oktober) meende hij dat hierdoor „de gelegenheid zal worden vermeerderd het Christendom onder hen te verkondigen en om zowel in het belang der overige bevolking als in het hunne, arbeidzaamheid en nijverheid op te wekken." Bij deze opmerking bleef het: instructies hieromtrent kregen de leden van de commissie Slengarde en Eyken Sluyter niet mee. In hun verslag komt het geloof in het nut van het vestigen van een zendeling-onderwijzer terloops een enkele maal voor. (Rapport Eyken Sluyters - Slengarde, 3 januari 1861 (69)). Sprekend over „afgoderij en afgoden" merken zij op: „Menigmaal hebben wij in onze gesprekken, getracht hun de dwaasheid van hun geloof onder het oog te brengen, en hun gewezen op een Almagtig en liefderijk Wezen, de Schepper van hemel en aarde, aan wien alleen vereering toekomt; wij vonden dan aandachtige toehoorders en gelooven dat met volharding, beleidvol en doelmatig onderwijs, in dien zin veel heil te stichten is", waaraan later, wanneer deze mening in ander verband herhaald wordt, toegevoegd is „en hen tot nuttige leden van de maatschappij te vormen."

Kappler voegde aan zijn geregeld terugkerende opmerking over de activiteit der Fransen aan de Marowijne de 16^e maart 1861 (61) toe: „Het Gouvernement scheen vroeger van plan te zijn de Moravische broeders ingang onder de boschnegers te verschaffen, is zulks nog het geval, dan vermeen ik dat het hooge tijd is. Vermoedelijk gaan met den droogen tijd mede eenige priesters der franschen naar boven."

Nog geen maand later, in de verwijtende brief die Slengarde aan Kappler schreef ** op 5 april (61) noemde hij als een van de maatregelen die hij aan de gouverneur zou voorstellen om de situatie aan de Marowijne in de hand te houden: „onderhandelingen te openen met de Moravische leeraren of de R.K. geestelijkheid tot vestiging van een zendeling in hun midden".

Kappler die op deze brief koeltjes reageerde, schreef 4 januari 1862 (61^a) onder meer: „Ik was kort geleden in de gelegenheid het rapport te lezen van den franschen priester Neu, welke in november 1857 de

* Zie Hfst III, 6.

** Zie Hfst III, 6.

Aucaners bezocht [. . .] en vond daarin dat bedoelde priester op het Poligoedodorp een paar Corjalen met Bonninegers had ontmoet, welke hem *gesmeekt* hadden, zijlieden uit de slavernij der Aucaners te redden en vurig wenschten door het fransche gouvernement beschermd te worden en eenen leeraar te ontvangen. In het rapport stelt hij mij vooral daar als iemand die als „protestant enragé” alles in het werk stelt om „les intérêts mesquins de la Hollande” te bevorderen, dat het ontegenzeggelijk was dat de Lava en de boschnegers welke het regter oever van de Tapahonirivier bewoonden tot frankrijk behoorden, hetwelk hij, Neu, aan de boschnegers ook te kennen gaf. (De goede priester had niet achter het tabbetje * gekeken, daarom ook niet gezien hoe groot de Lawa was). Zijn raad was nu om deze volkeren te gewinnen en vooreerst (begrijpelijk) roomsch te maken.”

Dit rapport schreef de Franse priester aan Monseigneur Dossat, de apostolische prefekt in Cayenne, en Kappler, beledigd een „protestant enragé” genoemd te worden, protesteerde schriftelijk bij de bisschop.

Het Gouvernement staakte nu tot het begin van de 20ste eeuw de pogingen om invloed op de bosnegers aan de Marowijne te krijgen door middel van de zending. Wel trachtten de Herrnhutter zendelingen vaste voet bij de Djoeka's te krijgen, maar, „ondanks ingespannen arbeid bleven de deuren dicht”,²⁹ óók toen de in 1888 benoemde Granman Osseisi meer open bleek te staan voor contact met de buitenwereld. Hij wilde zijn volk wel laten ontwikkelen door onderwijs, en kreeg op zijn verzoek een onderwijzer-zending, I. G. Spalburg, op zijn standplaats Drietabbetje (1896 - 1900), maar de combinatie van onderwijs met zending vond zoveel tegenstand, dat de kinderen wegbleven en de school werd opgeheven.

De Rooms-Katholieke Missie, die zich in Suriname pas omstreeks 1867 met de Bosnegers en Indianen begon bezig te houden, verging het niet beter.

SLOTOPMERKING

Concluderend kan men zeggen dat de pogingen van de regering, om het isolement van de bosnegers te verbreken en integratie te bevorderen, niet het gewenste resultaat hadden.

* Eilandje in de rivier.